

Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Hyvinvointiraportti 2022

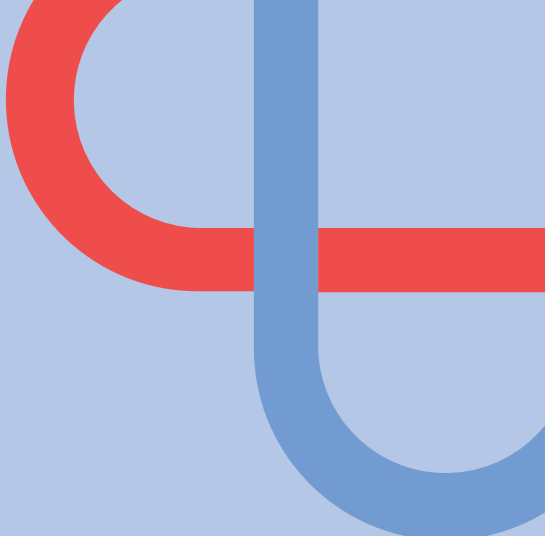

Päijät-Hämeen
hyvinvointialue

[paijatha.fi](https://www.paijatha.fi)

Sisällysluettelo

OSA 1 Hyvinvoinnin ja terveyden tila ja edistäminen Päijät-Hämeessä	3	OSA 2 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Päijät-Hämeen kunnissa ja hyvinvointialueella	18	OSA 3 Alueellisten suunnitelmien toteutumisen arvioinnit	126
1. Johdanto	4	6. Kuntakortit	19	LIITE 1: Alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman raportti vuodelta 2022	
2. Hyvinvoinnin ja terveyden tila	5	Asikkala	20	LIITE 2: Ehkäisevän työn toimintakertomus 2022	
3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelu ja sen itsearviointi	11	Hartola	28	LIITE 3: Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelman vuosiraportti 2022	
4. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimet	13	Heinola	36	LIITE 4: Alueellisen hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden itsearviointi 2022	
4.1. Mielen hyvinvointi	14	Hollola	44	LIITE 5: Palvelusopimusneuvottelut 2022 – HYTE-liitteen toimenpiteiden toteutumisasiaportti	
4.2. Osallisuus ja yhteisöllisyys	15	Iitti	52		
4.3. Arjen turvallisuus	15	Kärkölä	60		
4.4. Päihdeettömyys ja terveelliset elintavat	16	Lahti	68		
5. Yhteenveto ja johtopäätöksiä	17	Orimattila	77		
		Padasjoki	87		
		Sysmä	95		
		7. Toimialakortit	103		
		Terveys- ja sairaanhoitopalvelut	104		
		Ikääntyneiden palvelut ja kuntoutus	109		
		Perhe- ja sosiaalipalvelut	116		
		Hyvinvointialueen HYTE-kerroin	123		

OSA 1

Hyvinvoinnin ja terveyden tila ja edistäminen Päijät-Hämeessä

1. Johdanto

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ensimmäinen hyvinvointiraportti on lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 7 § 3 momentin mukainen raportti alueen asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä.

Tässä raportissa on kyse hyvinvoinnista ja terveydestä sekä niiden edistämisestä. Päijät-Hämeen alueellisessa hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa hyvinvoinnin käsite on jaettu neljään osa-alueeseen: elintaso, elämänlaatu, elinympäristö ja turvallisuus. Terveydellä tarkoitetaan WHO:n jo vuonna 1948 laaditun määritelmän mukaisesti täydellisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaa, mutta nykyisin yhä useammin terveyttä määritellään yksilön toimintakyvyn kautta. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen, ”hyte”, puolestaan on määritelty (HE241/2020, 2.4.3.9) yksilöön, perheisiin, yhteisöihin, väestöön, elinoloihin ja elinympäristöön sekä palvelujen järjestämiseen kohdentuvaksi toiminnaksi, jonka avulla parannetaan väestön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta sekä vähennetään näihin liittyviä eroja väestöryhmien välillä. Lisäksi ehkäistään sairauksia, tapaturmia, syrjäytymistä ja muita sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä parannetaan työ-, opiskelu-, ja toimintakykyä ja vahvistetaan yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja turvallisuutta.

Hyvinvointiraportti sisältää tilannekuvan vuodelta 2022, joka oli viimeinen vuosi, jolloin kunnat ja hyvinvointikuntayhtymä järjestivät sosiaali- ja terveydenhuollon

palveluja Päijät-Hämeessä. Vuoden aikana valmisteltiin Päijät-Hämeen hyvinvointialueen toiminnan aloittamista 1.1.2023. Hyvinvointia haastoivat raportin kuvaamana vuonna poikkeuksellisella tavalla Covid-19-pandemia sekä 24.2.2022 alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan.

Hyvinvointiraportti koostuu yhteenvedo-osasta, kuntien ja hyvinvointialueen sote-toimialojen tilannetta ja toimintaa kuvaavista kunta- ja toimialakorteista sekä lakisääteisten erillissuunnitelmien (alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi, ehkäisevän työn toimintasuunnitelma, ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelma) toteutumisen arvioinneista. Vuonna 2022 hyvinvointikuntayhtymän ja kuntien välisissä palvelusopimuksissa oli mukana hyte-liite, jonka toteutumisen arviointi sisältyi myös raporttiin.

Raportti on tarkoitettu erityisesti hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnalle tukemaan sen toimintaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä vastaavana toimielimenä, sekä aluehallitukselle ja -valtuustolle ja muille hyvinvointialueen toimielimille ja toimialoille hyvinvointialueen toiminnan suunnittelun tueksi. Lisäksi raportin toivotaan olevan hyödyksi alueen kunnille ja muille toimijoille niiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä.

Tämän ensimmäisen hyvinvointiraportin tiedot on koottu useista eri lähteistä. Kuntakortit on koottu kuntakyselyllä tammikuussa 2023. Toimialakorttien tiedot on saatu toimialoille maaliskuussa 2023 järjestetyissä

työpajoissa. Hyte-kertoimen indikaattorit on poimittu Sotkanetistä helmikuussa 2023 ja toimialojen tunnusluvut on saatu vuoden 2022 tilinpäätöksestä sekä erilliskyselyillä toimialoilta. PYLL-indeksin on tuottanut FCG maaliskuussa 2023. Indikaattoritietojen keräämisessä on hyödynnetty myös THL:n alueellista asiantuntija-arviota syksyltä 2022 sekä sosiaalialan osaamiskeskus Verson raporttia haavoittuvassa asemassa olevien hyvinvoinnista ja osallisuudesta vuodelta 2022. Ikääntyvien palvelujen osalta raportissa on hyödynnetty Suunnitelmaa ikääntyvän väestön tukemiseksi 2021–2025. Valtakunnallisten hyvinvoinnin tilaa kuvaavien indikaattorien osalta haasteena on maassamme tiedonsaannin hitaus. Käytettävissä olevat tunnusluvut ovat tämän vuoksi pääsääntöisesti vuosilta 2020 ja 2021.

Keskeinen hyvinvointialueen ja kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilaa kuvaava indikaattorikokonaisuus on HYTE-kerroin. Tällä hetkellä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen HYTE-kerroin on 47. HYTE-kertoimen tulos- ja prosessi-indikaattorien seurantaan tarvittavia tietoja ei ole vielä kaikilta osin mahdollista saada tietojärjestelmistä. Tietojohtamisen tueksi tarvitaankin tältä osin määrätietoista alueellista ja kansallista yhteistyötä.

Tämän hyvinvointiraportin kokoamisesta ja kirjoittamisesta on vastannut hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja yhdyspintatyön asiantuntijajykkö, vastuuhenkilönä alueellinen hyvinvointikoordinaattori Heli Lehtovaara, jolle raporttiin liittyvät kysymykset voi osoittaa: heli.lehtovaara@pajjatha.fi.

2. Hyvinvoinnin ja terveyden tila

Päijät-Hämäläisten hyvinvoinnin ja terveyden tilaa kuvataan tässä raportissa alueen kuntien ilon ja huolen aiheiden, PYLL-tulosten ja kohdennetun hyvinvointikyselyn pohjalta. Kuvaamisessa hyödynnetään myös THL:n laatimaa alueellista asiantuntija-arviota sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä Päijät-Hämeen hyvinvointialueella (syksy 2022).

Ohessa olevaan taulukkoon on koottu kuntien yhteisiä ilon ja huolen aiheita kuntalaisten hyvinvoinnista vuonna 2022.

THL:n laatiman alueellisen asiantuntija-arvion mukaan Päijät-Hämeen hyvinvointialueen haasteita ovat väestörakenne, korkea sairastavuus sekä lasten ja nuorten pahoinvointi.

Päijät-Hämeen väestörakenteessa 75 vuotta täyttäneitä on maan kuudenneksi eniten ja yli 75-vuotiaiden väestöosuuden odotetaan kasvavan vuoteen 2030 mennessä keskimääräistä nopeammin. Lasten ja nuorten osuus vähentyy ja alle 18-vuotiaiden osuus on maan seitsemänneksi pienin. Syntyvyys on keskimääräistä vähäisempää.

Hyvinvoinnin taustatekijöistä koulutus ja työllisyys ovat merkityksellisiä, sillä niitä tukevilla toimilla voidaan ehkäistä muita eriarvoisuuden osa-alueita. Päijät-Hämeen koulutustaso on parantunut, mutta edelleen ollaan maan keskiarvon alapuolella. Kaikki työttömyyttä kuvaavat indikaattorit osoittavat myönteistä kehitystä, vaikka jäädään

Ilon aiheet	Huolen aiheet
<ul style="list-style-type: none"> • Työllisyysaste on kehittynyt positiiviseen suuntaan. • Pitkäaikaistyöttömyys on vähentynyt. • Koulutustaso on noussut. • Lähellä olevan luonnon merkitys hyvinvoinnin lähteenä on kasvanut.	<ul style="list-style-type: none"> • Nuorten pahoinvointi on lisääntynyt. Mielenterveyden haasteet ovat lisääntyneet lapsilla, nuorilla ja nuorilla aikuisilla. • Nuorten aikuisten päihteiden riskikäyttö ja sen mukanaan tuomat ilmiöt. • Sähkötukointi ja sen lisääntyminen yläkoululaisilla. • Lasten fyysisen toimintakyvyn heikentyminen (Move-tulokset 2022). • Lapsiperheiden jaksaminen ja avun saanti. Lasten ja perheiden lisääntynyt pahoinvointi. • Kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on lähtenyt jälleen nousuun. • Yksinäisyyden lisääntyminen (ikäntyneet).

Väestörakenne

Lähde: Sotkanet.fi

75 vuotta täyttäneet (2021)

12,5 %, koko maa 10,4 %

0-17-vuotiaat (2021)

17,3 %, koko maa 18,7 %

alle koko maan keskiarvon ja pitkäaikaistyöttömien osuudet työvoimasta ovat maan suurimmat. Toimeentuloasiakaiden määrä on laskenut Phhyky:n alueella merkittävästi noin 15%. Päijät-Hämeessä yhden vanhemman perheet ovat yleisiä ja toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden lapsiperheiden osuus kaikista lapsiperheistä on maan kolmanneksi suurin. Se, että merkittävä osuus työkäistä on työelämän ulkopuolella, näkyy perheiden arjessa ja lasten ja nuorten hyvinvoinnissa. Työkäisten huoli-ilmoitukset ovat lisääntyneet huolestuttavasti: vuonna 2022 huoli-ilmoituksia oli 6204, kasvua edellisestä vuodesta oli 26 %.

Moni päijät-hämeäläisistä lapsista ja nuorista voi hyvin, mutta lasten ja nuorten hyvinvointi on myös heikentynyt viime vuosina. Koronapandemian vaikutukset heijastuvat edelleen lasten ja nuorten hyvinvointiin ja osa vaikutuksista saattaa näkyä pidemmällä aikavälillä. Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn tulokset osoittivat, että lasten ja nuorten kokemana ahdistuneisuus ja yksinäisyys ovat yleistyneet. Päijät-Hämeen 8-9. luokan tyttöjen kokemana kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on kansallisessa vertailussa maan toiseksi suurin. Seuraava kouluterveyskysely toteutetaan vuonna 2023, joten ensi vuoden hyvin-

vointiraportissa saadaan ajantasaisempaa tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta.

Lasten ja nuorten pahoinvointi nousi esille kuntien huolen aiheissa ja THL:n asiantuntija-arviointiraportissa. Lastensuojeluilmoitusten määrät ovat kasvaneet: vuonna 2022 ilmoituksia oli 6429, muutos edelliseen vuoteen oli 5,7 %. Lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen näkyy myös palveluissa. Alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalveluissa asiakasmäärät ja käynnit ovat lisääntyneet ja resursseja on lisätty hoidon tarpeen kasvuun vastaamiseksi. Mielenterveysperusteiset käynnit

Väestön sosioekonominen asema

Lähde: Sotkanet.fi

Työttömät työvoimasta:

12,2 % (2021 14,3 %), koko maa 9,5 %

Koulutustasomittain (2021)

343,4, koko maa 388,3

Pitkäaikaistyöttömät työvoimasta:

5,8 % (2021 6,1 %), koko maa 3,6 %

Yhden vanhemman perheet lapsiperheistä (2021)

26,3 %, koko maa 23,3 %

Vaikeasti työllistyvät 15-64-vuotiaat:

6,5 % (2021 7,2 %), koko maa 4,5 %

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet (2021)

3,6 %, koko maa 2,8 %

Nuorisotyöttömät

14,6 % (2021 19,1 %), koko maa 11,3 %

Yleinen pientuloisuusaste (2021)

14,8 %, koko maa 13,2 %

Mielenterveysperusteiset käynnit

Lähde: Toimialat

Kouluterveydenhuolto

2590, kaikista käynneistä 6 %

Opiskeluterveydenhuolto

1050, kaikista käynneistä 10 %

Alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelut

8860 käyntiä

näkyvät myös koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa. Mutta lapsiperhepalveluissa tehdään paljon myös kehittämistyötä. Alaikäisten perustason mielenterveyspalveluja ja sote-keskustoimintaa kehittämällä on vaikutettu siihen, että esimerkiksi mielenterveyspalveluiden lähetemäärät ovat laskeneet lastenpsykiatrialla ja nuorisopsykiatrialla.

Lasten fyysisen toimintakyvyn heikentyminen nousi esille kuntien huolen aiheissa. Päijät-Hämeen Move!-mittaustulosten perusteella yli 40 %:lla 5 lk. lapsista ja 8 lk. nuorista fyysinen toimintakyky on terveydelle haitallisella tasolla.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten aikuisten osuus on edelleen korkea ja syrjäytymisriskissä olevien

määrä on kasvanut vuodesta 2019. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden nuorten aikuisten osuus kasvaa ja toimeentulotukea saaneiden osuus on pysynyt ennallaan, ollen maan korkein. Nämä tilastot kertovat siitä, että päijät-hämäläisillä nuorilla aikuisilla on huono-osaisuutta tai syrjäytymisen riskejä, kuten osallistumattomuutta yhteiskunnan toimintaan tai ei-toivottuja elämäntapahtumia, kuten sairastuminen tai työkyvyttömyys. Taustalla saattaa olla useita tekijöitä, kuten koulupudokkuus, koulu-uupumus, koulupoissa-olot, koulukiusaaminen, perhesuhteet ja vanhemmuus tai huono-osaisuuden ylisukupolvisuus.

Ikääntyneiden yksinäisyys nousi esille niin kuntien huolen aiheissa kuin ikääntyneiden palveluissakin. Korona-ajan jälkeen osa ikäihmisistä on jäänyt koteihinsa, mikä heikentää heidän terveyttään ja toimintakykyään laaja-alaisesti. Sosiaaliset kontaktit ovat vähentyneet ja mielen hyvinvointi heikentynyt. Ikääntyneitä koskevat huoli-ilmoitukset ovat myös huolestuttavasti kasvussa. Asiakasohjauksen arviointikäynneillä tavataan entistä huonompikuntoisia henkilöitä, jotka ovat jo runsaan avun tarpeessa. Päijät-Hämeessä 75 vuotta täyttäneiden yksin asuvien osuus on maan korkein.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat (2021)

9,9 %, koko maa 7,9 %

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 18-24 v/1000 (2021)

29,9 %, koko maa 27,3 %

Toimeentulotukea saaneet 18-24-vuotiaat (2021)

4,9 %, koko maa 3,3 % (Päijät-Häme maan korkein)

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalveluksessa) olevat 18-24-vuotiaat (2020)

23,3 %, koko maa 18,3 %

Lähde: Sotkanet.fi

Yksin asuvat 75 vuotta täyttäneet (2021)

49 %, koko maa 45,8 %

Lähde: Sotkanet.fi

Ikääntyneiden huoli-ilmoitukset:

2264 kpl

Lähde: Toimialat

Kokenut itsensä yksinäiseksi*

22 % asiakasohjauksen ja kotiin vietävien palveluiden asiakkaista

13 % asumispalveluiden asiakkaista

Tuntenut surullisuutta, masentuneisuutta, toivottomuutta*

- 36 % asiakasohjauksen asiakkaista
- 16 % kotiin vietävien palveluiden asiakkaista
- 37 % asumispalveluiden asiakkaista

*RAI-arviointi 1.4-31.12.2022

Pelastuslaitoksen rooli on ollut merkittävä alueen ja sen asukkaiden turvallisuuden edistämisessä. Hälytystehtävien kokonaismäärä antaa kokonaiskuvaa turvallisuustilanteesta. Kokonaismäärä sisältää ison määrän erilaisia onnettomuustyyppisiä. Asukkaat kokevat tulipalon yhdeksi turvallisuuttaan uhkaavaksi asiaksi ja tahallisten tulipalojen määrä kertoo myös jonkin verran yleisestä turvallisuudesta. Tahallisesti sytytetyt tulipalot sisältävät paljon pientä ilkivaltaa ja mm. roskalaatikkopalon kaltaisia tulipaloja.

Pelastustoimen hälytystehtävien määrä

Päijät-Häme

4 467 kpl eli 21,7 / 1000 asukasta,
koko maa 101 421 kpl eli
18,3 / 1000 asukasta

Asuinrakennuspalojen määrä

Päijät-Häme 8,61, koko maa 10,53

Tahallisten tulipalojen määrä

Päijät-Häme 33,94%, koko maa 31,62%

Lähde: Pronto (Pelastustoimen resurssi ja onnettomuustilasto)

Kohdennettu kysely erityisen tuen tarpeessa oleville

Päijät-Hämeessä toteutettiin vuonna 2022 kohdennettu hyvinvointikysely, jonka vastaajiksi tavoiteltiin erityisen tuen tarpeessa olevia asukkaita. Kohdennettu kysely toteutettiin erilaisiin palveluihin jalkautumalla ja vastaajia oli yhteensä 147.

Kyselyn keskeiset tulokset olivat heikko osallisuus, taloudelliset vaikeudet sekä palvelujen riittämättömyys. Osallisuudessa havaittiin suurta vaihtelua eri palveluista tavoitettujen vastaajien välillä. Puolella vastaajista oli vaikeuksia kattaa tuloillaan kaikki menonsa. Peräti 49 % vastaajista oli joutunut tinkimään ruuasta, lääkkeitä tai lääkärissäkynneistä rahanpuutteen vuoksi, mikä on huomattavasti korkeampi osuus kuin väestössä keskimäärin. Kaikkiaan palvelua riittämättömästi saaneiden osuus oli korkein ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen palvelussa (55 %), mielenterveyspalveluissa (43 %) ja perustoimeentulotuessa (40 %).

Aineistosta löytyy myös paljon toiveikkuutta. Asunnottomien tukiasumisen asiakkaat vaikuttavat olevan onnellisia pienistä asioista, kuten siitä, että oli saanut laskun maksettua. Toipuvien päihderiippuvaisten kohtaamispaikan vastaajien toiveikkuus puolestaan näkyi siinä, että heistä 66 % arvioi hyvinvointinsa olevan viiden vuoden kuluttua nykyistä parempi.

PYLL-tulokset

PYLL on kansainvälisesti laajasti käytetty hyvinvoinnin ja terveyden mittari. PYLL kuvaa vältettävissä olevat ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet (Potential Years of Life Lost), jolloin saadaan tieto yleisimmistä varhaisista kuolemia aiheuttavista syistä. Ennenaikaisuuden ikärajana on käytetty 75 vuotta. Menetetyt elinvuodet ilmoitetaan PYLL-indeksinä, joka kuvaa menetettyjä elinvuosia/100 000 asukasta/vuotta. Indeks standardoidaan vakioväestöön. PYLL-tulokset on laskettu laajasta aineistosta ja nykytilaa kuvaavat vuodet 2016–2020. Vuosina 2020 ja 2021 ikävakioidussa kuolleisuudessa kuolinsyryhmittäin ei nähdä suurta muutosta, joten PYLL-tulokset 2016–2020 kuvastavat melko hyvin tilannetta ainakin vuoden 2021 osalta ja todennäköisesti myös vuoden 2022 osalta. Trendejä on arvioitu niin pitkiltä ajanjaksoilta, että on mahdollista nähdä tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia. (1996-2000 -> 2006-2010 -> 2016–2020). Menetettyjen elinvuosien tarkastelu tarjoaa tietoa niistä kuolemansyistä ja väestöryhmittä, joihin alueella pitäisi suunnata aiempaa vaikuttavampia ehkäisy ja hoitotoimia.

Päijäthämäläisten ennenaikaiset kuolemat ovat vähentyneet vuodesta 1996. Sekä Päijät-Hämeen miehillä että naisilla kehitystrendi on parempaan päin. Naisilla viimeisen 10 vuoden kehitys on kuitenkin ollut hyvin pientä ja jäänyt jälkeen koko maasta. Naisten kaikki vältettävissä olevat menetykset ovatkin maan suurimmat. Miesten vältettävissä olevat menetykset ovat vain hieman maan keskiarvoa heikommat. Päijät-Hämeen miesten PYLL on kaksi kertaa suurempi kuin naisten. Vaikka ero on pienempi kuin koko maassa (2,3), kertoo se kuitenkin merkittävästä sukupuolten epätasa-arvosta koskien vältettävissä olevia menetyksiä.

Noin 75 % Päijät-Hämeen ennenaikaisesti menetyistä elinvuosista 2016–2020 olisi ollut vältettävissä. Suurimmat menetysten pääluokat ovat alkoholi- ja huumekuolemat (27 %), tapaturmat ja väkivalta (23 %), verenkiertoelinten sairaudet (20 %) ja pahanlaatuiset kasvaimet (19 %). Miesten jakaumassa korostuvat alkoholi- ja huumekuolemat ja naisilla pahanlaatuiset kasvaimet.

Alkoholin ja huumeiden osalta Päijät-Hämeen tilanne on huolestuttava sekä miesten että naisten osalta. Alkoholi- ja huumeiden menetykset ovat selvästi maan keskiarvoa korkeammat. Erityisen korkeat ovat miesten alkoholi- ja naisten huumeiden menetykset. Kunnista Heinolassa on suurimmat huumeiden menetykset ja huolestuttava kehitys. Myös Asikkalassa, Lahdessa, Orimattilassa ja Padasjoella on kasvua viimeisen 10 vuoden aikana. Alkoholimie-

netykset ovat suuret etenkin Sysmässä ja Hartolassa. Kuljetustapaturmien osalta Päijät-Hämeen menetykset ovat myös korkeat. Kunnista Hartolassa kuljetustapaturmien menetykset ovat alueen suurimmat ja trendi on kasvava. Itsemurhien menetykset ovat Päijät-Hämeessä hieman koko maan menetyksiä korkeammat. Kärkölässä itsemurhamenetykset ovat suuret laskevasta trendistä huolimatta. Aivoverisuonten sairauksien menetykset ovat Päijät-Hämeessä myös selvästi korkeammat kuin maan keskiarvo. Iskeemisessä sydänsairaudessa on selvästi laskeva trendi Päijät-Hämeessä ja Hartolassa on tapahtunut 20 vuodessa erittäin hieno kehitys alueen heikoimmasta alueen parhaaksi. Hengityselinten sairauksien osalta päijät-hämäläiset miehet pärjäävät maan keskiarvoa heikommin. Kunnista Sysmässä on alueen suurimmat menetykset, mutta kehitys on nyt laskusuunnassa.

PYLL-tuloksissa on suuria kuntakohtaisia eroja. Sysmässä on alueen suurimmat vältettävissä olevat menetykset miesten osalta. Heinolan naisten vältettävissä olevat menetykset ovat alueen suurimmat. Parhaiten pärjäävät alueen kokonaistilannetta tarkasteltaessa Hollola ja Asikkala niin menetysten suuruuden kuin kehitystrendien suhteen. Heikommin pärjäävät Heinola, Orimattila ja Sysmä. Tarkemmat kuntakohtaiset PYLL-tulokset löytyvät kuntakorteista.

Miten edellä kuvattua hyvinvoinnin ja terveyden tilaa voidaan muuttaa tavoitteellisesti parempaan suuntaan? Seuraavassa luvussa kuvataan alueellista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelua ja arvioidaan sen tilannetta. Sen jälkeen kuvataan tarkemmin vuonna 2022 toteutettuja toimia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Alueen huumeiden menetykset ovat kasvussa.
Huumeiden menetysten osuus kaikista menetyksistä on vielä selvemmin jatkuvassa kasvussa

1996–2000 6 % -> 2006–2010 7 % -> 2016–2020 11 %

Rintasyöpien osuus on alueella myös kasvussa

1996–2000 5 % -> 2006–2010 6 % -> 2016–2020 8 %

Lähde: FCG

Päijät-Häme: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

Molemmat sukupuolet

Miehet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

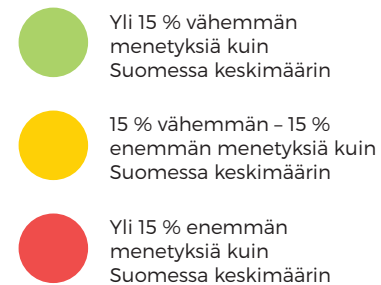
Hengityselinten sairaudet

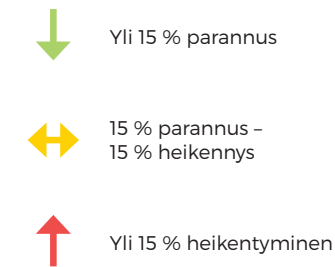
Huumekuolemat

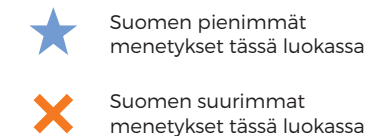
Nykytila verrattuna Suomen keskiarvoon

Nykytila verrattuna Päijät-Hämeeseen 10 vuotta aikaisemmin

Sijoitus

Lähde: FCC

3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelu ja sen itsearviointi

Päijät-Hämeen ensimmäinen alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma vuosille 2021–2025 valmistui syksyllä 2021 ja se toimii muita alueellisia suunnitelmia yhteensovittavana asiakirjana. Samanaikaisesti alueellisen hyvinvointisuunnitelman kanssa on laadittu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi ja ehkäisevän työn toimintasuunnitelma. Lisäksi jo aiemmin on laadittu ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelma. Myös kaikissa Päijät-Hämeen kunnissa on laadittu hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, joka toimii kunnan oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työvälineenä. Vuosille 2020–2025 hyväksytyt hyte-kärjet (kuva 1) toimivat kaikkia alueen ja kuntien suunnitelmia yhdistävänä painopistealueina.

Alueellisessa hyvinvointisuunnitelmassa on kaksi hyte-työn organisointiin ja toimintatapoihin liittyvää tavoitetta ja niihin kohdistuvia toimenpiteitä. Tavoitteiden toimenpiteiden toteutumista arvioitiin vuoden 2022 osalta kaikissa Päijät-Hämeen kunnissa ja hyvinvointisuunnitelman toimeenpanoryhmässä. Arviointi toteutettiin alla esiteltävänä itsearviointina.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisuosiin verrattuna. 2. Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi.	Osallisuus ja yhteisöllisyys	Mielen hyvinvointi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa 2. Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tuulet kuulluiksi ja kohdatuiksi eri tuen ja avun muodoissa
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi 2. Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempia 3. Lähisuhteet ovat turvallisia	Arjen turvallisuus	Päihteettömyys ja terveelliset elintavat	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elintavat ovat terveellisiä 2. Päihteiden kokeilu ja käyttö vähäisempää kuin maassa keskimäärin

KUVA 1 Päijät-Hämeen hyte-kärjet vuosille 2020–2025

Tavoite 1: Yhteistyömme on tavoitteellista

Päijät-Hämeen alueellinen hyte-rakenne on muodostettu, käytännön prosesseja luodaan ja ne ovat täsmennyksessä. Hyvinvointialueella on resursoitu hyte-työhön ja on perustettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja yhdyspintatyön asiantuntijajayksikkö. Kaikissa kunnissa on hyten rakenteet, koordinaatio ja resurssit. Verkostoja on kartoitettu ja niitä on tunnistettu laajasti.

Osallisuus on tunnistettu merkittäväksi kokonaisuudeksi hyte-työssä sekä laajemmin mm. palveluiden toteutuksessa ja kehittämisessä. Hyvinvointialueelle on perustettu asiakas- ja osallisuuslautakunta sekä vaikuttamistoimielimet. Resursseja osallisuustyöhön on lisätty niin hyvinvointialueella kuin kunnissakin. Hyvinvointialueella on laadittu osallisuusohjelma. Kunnissa tehty paljon asukkaiden osallisuuteen liittyvää työtä.

Päijäthämäläisiä kohdataan ja kuullaan monin tavoin. On toteutettu asukaskyselyitä, toteutettu tempauksia ja tapahtumia sekä kehitetty yleistä viestintää.

Tavoite 2: Käytössämme on vaikuttavia ja näyttöön perustuvia menetelmiä

Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin toteutumisessa on vielä alueellamme paljon kehitettävää. Kunnissa vaikutusten ennakoarviointi toteutuu jossain määrin. TEA-viisarin tulos (61 pistettä) osoittaa kuitenkin, että tässä on vielä parannettavaa. Hyvinvointiyhtymässä arviointeja ei ole tehty lainkaan vuonna 2022.

Erilaisia näyttöön perustuvia menetelmiä ja toimintamalleja on alueella käytössä, mm. liikunta-neuvonta, Arkeen voimaa -ryhmät, harrastamisen Suomen malli, Audit-C ja mini-interventio, mutta edelleen tarvitaan yhteistyötä ja systemaattisuutta toimintamallien toteuttamiseen.

Menetelmien kehittämistyötä tehdään paljon hankkeissa niin hyvinvointialueella kuin kunnissakin. Kehittämistyön tarpeita on tunnistettu ja rakenteet ja käytännöt ovat kehittyneissä. Päijät-Hämeen liitossa on TKI-ryhmä ja hyvinvointialueella ollaan suunnittelemassa TKKI-osaamista. Hankerahoitusten suunnitelmallisessa hyödyntämisessä on kehitettävää ja tietojohdamisen suunnitelmallisuudessa toivotaan yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueen välillä. Tiedon kokoamisessa, analysoinnissa ja soveltamisessa on myös vielä paljon kehitettävää.

4. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimet

Tässä luvussa esitellään kootusti nostoja niistä toimenpiteistä, joita kunnat ja toimialat sekä erillissuunnitelmien toteutukseen osallistuneet toimijat ovat raportoineet tehneensä kuvassa 1 esiteltyjen hyte-kärkien tavoitteiden toteuttamiseksi vuoden 2022 aikana. Tehdyt toimet on kuvattu yksityiskohdaisemmin tämän hyvinvointiraportin osan 2 kunta- ja toimialakorteissa sekä osan 3 erillisraporteissa.

4.1 Mielen hyvinvointi

Mielen hyvinvointi -kärjen ensimmäiseksi tavoitteeksi on Päijät-Hämeessä asetettu se, että kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa. Tavoitteen toteutuksessa on viime vuonna otettu käyttöön uusia menetelmiä ja toimintatapoja sekä uusia palveluja. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi asiakasohjauksen palvelutarpeen uudistus, digikinkerit ja digitukiklinikka, perusopetuksen tunne- ja vuorovaikutustaitojen ohjelmat ja tunnetaitomittaukset, luonto- ja kulttuuripalvelut sekä terapianavigaattori. Erilaisia viestinnän keinoja on hyödynnetty omahoitomahdollisuuksista, ilmiöistä ja palveluista tiedottamiseen. Myös ammattilaisten osaamista on kehitetty vuoden aikana monin eri tavoin. Kouluyhteisöön sitouttava toiminta SKY-hankkeessa

ja koulutukset neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten kanssa työskentelystä, tunnetaitokasvatuksen järjestämisestä, luokkayhteisön hyvinvoinnista ja yleisesti mielen hyvinvoinnista ja tunnetaitojen opettamisesta, interventiokoordinaattorin aloittaminen sekä TunteVa- ja Miepä-koulutukset ikääntyvien palveluissa ovat osaltaan vahvistaneet ammattilaisten osaamista mielen hyvinvoinnin tukemisessa.

Kärjen toiseksi tavoitteeksi on määritelty, että haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avuin muodossa. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi on vuonna 2022 otettu käyttöön mm. Muistiseula-työkalu ja aloitettu etsivän vanhustyön palvelun suunnittelu. Perhediakoniatyö, palvelutaksin ilmaiskäytön mahdollistaminen sekä nuorille järjestetty talousneuvola ovat esimerkkejä kuntien palveluista haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille. Monet toimijat ovat myös järjestäneet ravitsemusterveyttä tukevaa ryhmätoimintaa heikommassa asemassa oleville. Esimerkkejä ryhmätoiminnoista olivat Itä-Hämeen Marttojen järjestämät ravitsemusneuvonnan ja ruuanvalmistuksen kurssit, Päijät-Hämeen liikunnan ja urheilun toteuttamat Työkykyä työelämään -kurssit, Päijät-Hämeen sosiaalipsykiatrisen säätion/Mente -palvelujen toteuttamat RAULI ha(II)ussa -ryhmät ja Päijät-Soten Arkeen Voimaa -ryhmät. Lisäksi Elämänlaatua ruuasta -hankkeessa kehitetään myönteistä ruokasuhdetta vah-

vistavaa ruokaan liittyvää toimintaa työelämän ulkopuolella olevien palveluihin. Ammattilaisten osaamiseen ja asukkaiden osallisuuteen liittyvinä kehittämistoimina on tehty tähän tavoitteeseen liittyen mm. kohdennettuja kyselyjä.

ESIMERKKI MIELEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISESTÄ

Yhdessä Mielessä -hanke järjesti vuoden aikana 36 koulutusta, keskustelutilaisuutta ja valmennusta. Niihin osallistui noin 1180 ammattilaista. Hankkeessa kehitetään mielenterveysosaamisen johtamisen toimintamallia.

4.2 Osallisuus ja yhteisöllisyys

Osallisuus ja yhteisöllisyys -kärjen ensimmäiseksi tavoitteeksi on asetettu se, että kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna. Tavoitteeseen pyrittiin arvioimalla ja mittaamalla osallisuutta eri palveluissa, esimerkiksi iäkkäiden palvelujen RAI-mittareita käyttäen. Aukkaita ja asiakkaita sekä ammattilaisia on kuultu palvelujen kehittämisessä, oli paikka sitten kouluruokailusta tai keskuspuiston perusrantamisesta. Kuulemista tehtiin mm. asiakasraateja ja asiakas- ja omaisiltoja järjestämällä, digitaalisia palveluja ja digivalmiuksia kehittämällä, asiakaspalautejärjestelmillä sekä kokemusasiantuntijoita hyödyntämällä. Alueen asukkaiden osallisuutta on vahvistettu myös osallistavalla budjetoinnilla, vuorovaikutteisilla vanhempainilloilla, kannanotoilla ja lausunnoilla, päätöksentekoon vaikuttamalla, osallistavalla kirjaamisella ja asiakaskokouksilla. Erilaisilla kohdennetuilla kyselyillä kerättiin kohderyhmien mielipiteitä ja kokemuksia mm. päihdetilanteesta, ikääntyneiden asumisesta ja lapsiperheiden hyvinvoinnista. Osallistumisen mahdollisuuksia on lisätty mm. vertaiskohtaamisia järjestämällä, harrastamisen Suomen mallin mukaisella kerhotoiminnalla, kulttuuri- ja muuttokummitoiminnalla sekä liikuntareittejä kehittämällä.

Kärjen toisena tavoitteena oli syrjäytymisriskissä olevien määrän laskeminen maan keskitasoa pie-

nemmäksi. Tähän tavoitteeseen pyrittiin erityisesti ammattilaisten osaamista lisäämällä. Ehkäisevän työn tietopohjaa on vahvistettu, tunne- ja turvataito-osaamista lisätty, mielenterveysosaamiseen panostettu lasten ja nuorten kuntoutuksessa, yhteistyöverkostoja rakennettu kotikuntoutukseen ja käsikirjaa koottu vammaispalveluihin. Yksinäisyyttä on ehkäisty ja yhteisöihin kuulumista vahvistettu mm. suunnittelemalla JOPA-projektissa yhteisöllisen asumisen konsepti, toteuttamalla kiusaamiskartoituksia ja ikäihmisten tapahtumia, mahdollistamalla toipuvien päihderiippuvaisten kohtaamiset Homebase-kohtaamispaikassa, järjestämällä Talotsempparitoimintaa sekä tilaisuuksia esim. alle 30-vuotiaille työttömille ja maahanmuuttajille kotoutumisen tueksi.

ESIMERKKI OSALLISUUDEN JA YHTEISÖLLISYYDEN EDISTÄMISESTÄ

Lahden kumppanuuspöydät järjestivät vuoden 2022 aikana 19 eri asukastilaisuutta ja Lahdessa järjestettiin 40 Erätauko-dialogia.

4.3 Arjen turvallisuus

Arjen turvallisuus -kärjen ensimmäisenä tavoitteena oli se, että kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvallisiksi. Tavoitteeseen pyrittiin erityisesti vahvistamalla ikääntyneiden arjen toimintakykyä eri menetelmin. Vajaaravitsemuksen riskin tunnistaminen MNA-testillä ja pikaohjeet vajaaravitsemuksen hoitoon, Ikinä-malli kaatumisten ehkäisy, toimivat apuvälinepalvelut, liikuntabussi-toiminta ikäihmisten ruokailu- ja virkistyspäiviin kuljettamiseksi, kenkien liukuesteiden tarjoaminen ikäihmisille sekä iäkkäiden asumiseen liittyvät ohjelmat ovat esimerkkejä tästä työstä vuodelta 2022. Viihtyisää ja turvallista elinympäristöä on kehitetty liikenneturvallisuustyössä, esteettömyyselvitystä taajama-alueella tehden, turvallisuussuunnitelmia päivittäen, jalankulkuväyliä rakentaen, nopeusvalvontaa suorittaen ja leikkikenttien kehittämisohjelma sekä uuden koulun saattoliikennesuunnitelma laatien ja esim. Lahdessa asuinalueiden Eriytymismittarin käytöllä kaupunkisuunnittelussa.

Toisena tavoitteena tässä hyte-kärjessä oli toimeentuloedellytysten saaminen koko maan tasolle tai sitä paremmaksi. Asiakkaiden taloudellinen tilanne on huomioitu palveluissa ja kokonaistilanteen kartoitukseen

on kiinnitetty huomiota. Ennakoiva talousneuvonta ja yhteistyön tiivistäminen Kelan kanssa ovat edistäneet tämän tavoitteen toteutumista. Erilaisia toimintatapoja on kehitetty yhteistyössä mm. Työkykyhankkeen työ- ja toimintakyvyn arvioinnin ja työkykykoordinaattori-toiminnan kehittämisen avulla.

Kolmantena tavoitteena tässä kärjessä on lähisuhteiden turvallisuus. Alueella on tuettu mahdollisuutta asukkaiden ja asiakkaiden turvallisuuden tunteen vahvistamiseen mm. koronaturvallisten tapaamisten järjestämisellä palveluasumisessa. Kiusaamisen ja häirinnän vastaisia suunnitelmia on otettu käyttöön ja esim. Lahden peruskouluille on laadittu seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyn ja siihen puuttumisen suunnitelma sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. PIKI- ja KiVa-toimintamallit, tukioppilastoiminta ja vertaissovittelu ovat olleet käytössä kouluissa. Radikalisoitumisen ennaltaehkäisyn monialainen työryhmä on toiminut. Erilaisia koulutuksia aiheeseen liittyen on järjestetty laajasti alueen ammattilaisille. Yhteistyö ensi- ja turvakodin kanssa on tiivistynyt kaikenikäisten palveluissa tehtävässä lähisuhdeväkivaltatyössä. Neuvolakäyntirunkoon sisältyy lähisuhdeväkivallan seula, joita tehtiin yhteensä 773 kpl.

ESIMERKKI ARJEN TURVALLISUUDEN EDISTÄMISESTÄ

Heikommassa asemassa oleville tarkoitettua ruoka-apua on toteutettu 24 eri ruokailupaikassa, ja niiden yhteydessä toteutettiin toisinaan myös ruokajakelua. Varsinaisia ruokajakelun paikkoja oli yhteensä noin 50, ja suurin osa niistä sijaitsi Lahdessa (noin 30 kpl). Hävikkiruuan jakelua koordinoivan Operaatio Avoin ovi ry:n yhteistyökumppaneiden kautta jaettiin viikoittain noin 2250 ruoka-avustusta. Monitoimikeskus Takatasku Lahdessa on vakiintunut yhteisen ruokailun ja ruokajakelun kohtaamispaikaksi. Vuonna 2022 siellä tilastoitiin miltei 27 000 ruokailijaa, mikä tarkoittaa keskimäärin 115 ruokailijaa/aukiolopäivä. Lisäksi siellä tarjottiin myös aamupuuroa 47 kertaa. Takataskussa on myös ilmaislevän jakelu arkiaamuisin, ja siitä hyötyy noin 50 hakijaa päivässä.

4.4 Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Tämän hyte-kärjen ensimmäisenä tavoitteena on, että päihteiden kokeilu ja käyttö olisi Päijät-Hämeessä vähäisempää kuin maassa keskimäärin. Tavoitteen toteuttamiseksi on vahvistettu varhaista puuttumista ja palvelujen sujuvuutta. Erilaisia tapahtumia, työpajoja ja toimintoja on toteutettu alueen kunnissa lukuisia. Esimerkiksi Lahden Sininauha ry:n pyörittämä Päiväkeskus Tuulensuojan kanssa on tehty tiivistä yhteistyötä päihteettömyyden tukemisessa, yhteistyötä on tehty Helsingin diakonialaitoksen Tukialus-hankkeen kanssa etsivässä ja jalkautuvassa päihdetyössä, päihteiden käyttöön puuttumisen mallit on päivitetty kouluissa, Valintojen polut -pajoja on järjestetty ja Pidä kiinni -avopalveluyksikkö Jannikan kanssa on tehty yhteistyötä. Kouluissa on toteutettu mm. nuuska- ja energiajuoma-agenttitoimintaa koulutuksineen, Valintojen virta -tapahtuma kuudesluokkalaisten nettipelinä ja Vapaus on vastuuta -tapahtuma yhdeksäsluokkalaisten sekä Hubu-päihdekasvatustunteja viides- ja kahdeksäsluokkalaisten.

Päihdehaitoista ja niiden vähentämiseen liittyvästä tiedosta on viestitty laajasti erilaisissa tapahtumissa, teemaviikoilla ja -tunneilla sekä osana päihdetilannekyselyä. Ammattilaisten osaamista on lisätty mm. Pilke-toiminnan ohjaajakoulutuksella ikääntyneiden päihdetyöhön Ehyt ry:n kanssa on järjestetty yhteiskoulutusta nuorten päihteiden käyttöön liittyen. Pakka-toimintamallin mukainen työ on aloitettu Lahdessa ja perustettu tarjontaryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti.

Kärjen toinen tavoite on Elintavat ovat terveellisiä. Tavoitteen toteuttamiseksi on kiinnitetty huomiota

ravitsemukseen. Positiivisia kokeiluja on tehty maksettoman aamu- ja välipalan tarjoamisesta oppilaille. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ruokailussa on mm. lisätty kestäviin ruokavalintoihin ohjaavaa kasvien käyttöä. Elämänlaatua ruuasta -työote on sisältänyt sallivan, kokeilevan ja kannustavan työskentelyn kaikille työikäisten palvelutuotannossa ja myös ostopalveluissa. Ravitsemusneuvontaa on annettu laajasti asukkaalle, ravitsemusterapeuttien käyntejä oli lähes 5000 ja ryhmäkäyntejä 460 kpl vuoden aikana.

Liikuntaneuvontaa on toteutettu alueellisen toimintamallin mukaisesti kaikissa kunnissa. Siihen osallistui alueella vuoden aikana 430 henkilöä. Lahdessa liikuntaneuvonnan asiakaskäyntejä oli 645 ja uusia asiakkaita oli 175. Kärkölään valmistui kävelyn ja pyöräilyn edistämisen ohjelma ja Orimattilaan uusi uimahalli.

Suun terveydenhuollossa on myös edistetty terveellisiä elintapoja. Esimerkiksi Orimattilan ja Hollolan sote-keskuksissa on käytössä virtuaalihammashoitaja, joka antaa vinkkejä omahoidon toteuttamiseksi ja käyttöön on otettu sähköinen terveyskysely odottaville perheille ja 3.lk oppilaiden perheille.

Ikääntyneiden palveluissa otettiin käyttöön iRAI-välineet, joissa kaikissa on kysymys tupakoinnista ja Audit-C, myös MNA-arvioinnit tehdään säännöllisen palvelun asukkaalle. RAI-ohjelman sisällä on myös erillisraportit esim. IKINÄ-kaatumisen ehkäisyn malliin ja kulttuurikirjaaminen. Kuntalaisten omaehtoista toimintakyvyn vahvistamista on tuettu mm. MyNavigon itsearviointityökalulla ikääntyneille, ja terveystoimintaa ja muita iäkkäille suunnattuja ohjelmia tarjoavan KotiTV:n (nyk. OnniTV) käyttömahdollisuus on hankittu koko Päijät-Hämeeseen.

Vuonna 2022 alueella aloitettiin suolistosyöpäseulonat. Seulontoihin kutsuttiin 60–68-vuotiaat, joista 11708 henkilöä osallistui seulontoihin vuoden aikana.

ESIMERKKI PÄIHEETTÖMYYDEN JA TERVEELLISTEN ELINTAPOJEN EDISTÄMISESTÄ

Audit-C ja mini-interventio -toimintamalli on laajennettu sote-keskusten vastaanotto-palveluihin, kotisairaanhoidon, päivystysosastolle ja sosiaalihuollon työikäisten palveluihin ja palvelutehtävään. Audit-C on käytössä myös vammaispalvelujen asumispalveluissa ja työikäisten palveluissa, erikoissairaanhoidon poliklinikoilla ja suun terveydenhuollossa sekä avosairaanhoidon hoidontarpeen arvioinnissa.

Audit-C-seuloja tehtiin yhteensä 9 905 (2021 yht. 10 893). Riskikäyttäjää seulotuista potilaista oli 14,6 % (2021: 14,2 %). Mini-interventio tehtiin 42,6 %:lle riskipisteet ylittäneistä (2021: 51,1 %). Testin kattavuus oli 6,2 % (2021: 5,3 %) ja mini-interventio-aktiivisuus 42,6 % (2021: 51,1 %). Suorituspaikkoja oli yhteensä 150 (2021: 128).

5. Yhteenvedo ja johtopäätöksiä

Tässä hyvinvointiraportissa on kuvattu päijäthämäläisten hyvinvoinnin tilaa vuonna 2022 sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehtyjä toimenpiteitä.

Ilon aiheita ovat kuvattuna vuonna olleet työllisyysasteen positiivinen kehitys, pitkäaikaistyöttömyyden vähentyminen, koulutustason nousu sekä lähellä olevan luonnon merkitys hyvinvoinnin lähteenä.

Huolta hyvinvoinnin tilasta ovat aiheuttaneet nuorten mielenterveyden haasteet, nuorten aikuisten päihteiden riskikäyttö, yläkouluikäisten sähkötupakointi, lasten fyysisen toimintakyvyn heikentyminen, lapsiperheiden jaksaminen ja avun saanti sekä ikääntyneiden yksinäisyyden lisääntyminen. PYLL-selvityksessä huolen aiheeksi nousivat miesten alkoholinkäyttö sekä erityisesti naisten huumeiden käyttö.

Päijäthämäläiset kunnat, hyvinvointikuntayhtymä, järjestöt ja muut toimijat ovat toteuttaneet vuonna 2022 suuren määrän erilaisia toimia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Vaikuttavuusketjuteorian mukaan vaikuttavuus syntyy käytettävissä olevien resurssien tavoitteita kohti tuottamien yhtäaikaisten panosten kautta, jolloin ”pienistä puroista syntyy iso virta”. Näin tarkasteltuna Päijät-Hämeen hyte-toimijoiden hyvinvointisuunnitelmassa sopima työskentely yhteisiä, hyte-kärkien määrittelemiä tavoitteita kohti voidaan arvioida vaikuttavuuden näkökulmasta perustelluksi valinnaksi. ”Hyte kaikissa kohtaa-

misissa” -lauseella on kuvattu tavoitetta, jossa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä tulisi kiinteä osa kaikkea sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Tätä tavoitetta kohti pyrkimällä voidaan saavuttaa pysyvää hyvinvointi-hyötyä myös yleisemmin Päijät-Hämeessä.

Yhteistyö kuntien, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden toimijoiden välillä on keskeisin hyte-työssä onnistumisen edellytys. Vuoden 2022 yhteistyö vaikuttaa tämän raportin perusteella monimuotoiselta ja sitä on arvioitu myönteisesti. Hyvinvointialueen neuvottelukuntatyöskentelyllä pyritään vahvistamaan alueellista yhteistyötä myös jatkossa.

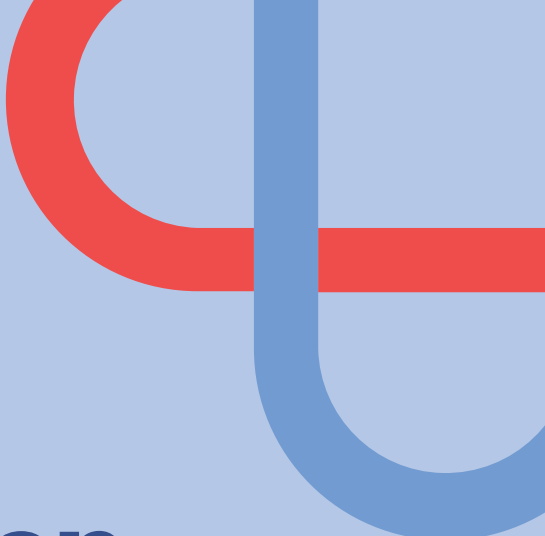
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelmarakenteet tulee lainsäädäntömuutostenkin vuoksi uudelleenarvioida. Tavoitteena on pääseminen erillis-suunnitelmista kokonaisuymmärrykseen jo ennen alueellisen hyvinvointisuunnitelman seuraavaa valmistelu-prosessia. Myös hyvinvointialueen hyvinvointiraportin, omavalvontaraportin, osallisuusohjelman raportoinnin sekä laadun ja asiakasturvallisuuden raportoinnin ja muiden alueen asukkaiden hyvinvoinnin tilaa ja palveluja kuvaavien selvitysten olisi mahdollista jatkossa muodostaa systemaattinen kokonaisuus, jonka avulla toimintaa olisi mahdollista arvioida ja suunnata tarkoituksenmukaisesti.

Planetaarisen terveyden ja kestäväen hyvinvoinnin teemat näkyvät vielä melko vähän hyvinvoinnin ja ter-

veyden edistämisen teoissa vuonna 2022. Esimerkiksi perinteisen liikuntaneuvonnan rinnalle oltiin vasta pohtimassa luonnon terveysvaikutusten hyödyntämismahdollisuuksia. Tämä on syytä huomioida seuraavaa alueellista hyvinvointisuunnitelmaa laadittaessa.

Hyvinvointialueen vuodelle 2024 suunnittelema ilmiöpohjainen ja osallistuva budjetointipilotti mahdollistaisi lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin edistämisen erityisen tarkastelun vuoden 2025 hyvinvointikertomuksessa. Tämänkaltaisilla kokeiluilla voidaan pureutua hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kysymyksiin tässä raportissa käytössä ollutta tietoa syvemmällä tavalla.

Seuraavassa osa 2:ssa esitellään kunta- ja toimialakortteina tarkemmin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoimintaa alueella. HYTE-kertoimen tunnusluvut on nostettu jokaiseen kuntakorttiin, mutta hyvinvointialueen HYTE-kerroin on omana kokonaisuutena, koska tunnusluvut ovat yhteisiä kaikille toimialoille. HYTE-kertoimen tunnusluvut ovat taustoittamassa toimintaa silta osin, kuin tunnusluvut tällä hetkellä on mahdollista saada eri tietojärjestelmistä. Kunnissa HYTE-rahoitus on jo käytössä ja alueen HYTE-rahoitus otetaan käyttöön ensimmäisen kertaa vuonna 2026. Alueellisen yhteistyön merkitys korostuu, kun halutaan vaikuttaa HYTE-kertoimen tunnuslukuihin niin kunnissa kuin alueella.

OSA 2

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Päijät-Hämeen kunnissa ja hyvinvointialueella

Kuntakortit

Asikkala

Lähde: Sotkanet.fi

Asukasluku (1/2023)

8 002

Väestöennuste 2040 (ennuste 2021):

7 270

75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):

15,3 %

Koulutustasomittain 2021

335,2

Päijät-Häme

343,4

Koko maa

388,3

Huoltosuhte, demografinen 2021

90,9

Päijät-Häme

71,7

Koko maa

62,4

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021

13,2

Päijät-Häme

14,8

Koko maa

13,2

HYTE-kerroin 2022

67

Asikkala: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		25,7	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	59	34	34
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		15,1	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	44	68	68
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	5	7,3	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	54	100	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	1,8	1,5	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	57	18	62
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	8,5	8,6	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	43	44	43
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	358,3	360,1	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	47	36	44

Asikkala: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	96	60	60
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	100	86	86
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	91	86	86
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	87	90	90
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	100	0
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin	100	100	100
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	0	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	0	0	0

Asikkala: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

Molemmat sukupuolet

Miehet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

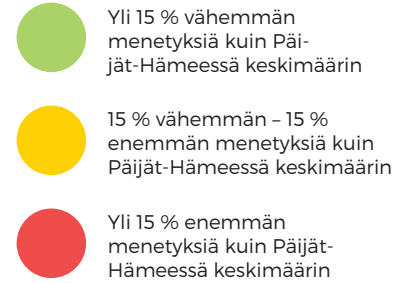
Hengityselinten sairaudet

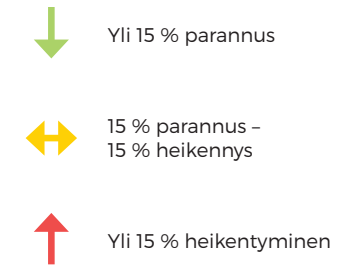
Huumekuolemat

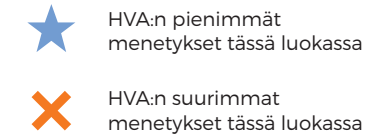
Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

Sijoitus

Lähde: FCC

Asikkala: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin tavoitteet

- Kuntalaisten osallisuuden sekä osallisuuden kokemusten vahvistaminen
- Yhteisöllisyyden vahvistaminen
- Kuntalaisten mielen hyvinvoinnin tukeminen eri elämäntilanteissa
- Syrjäytymisen ehkäisy eri elämäntilanteissa
- Eriarvoisuuden kaventaminen
- Nuorisotyöttömyys laskee

Ilon aiheet

Hyte-työ

- Perhekeskus Ilon ja Seniorikeskus Olon toiminnan vakiintuminen ja laajeneminen. Lapset, nuoret, perheet ja ikääntyneet ovat löytäneet toiminnat ja osallistuminen on lisääntynyt.
- Perhekeskusverkosto toimii aktiivisesti.
- Kunnan eri toimialojen yhteistyö ilmiöiden parissa on lisääntynyt ja vahvistunut.
- Hyvinvointisuunnitelma 2022-2025 on hyväksytty valtuustossa.
- Ikääntyneiden asumisen toimintasuunnitelma valmistui ja hyväksyttiin valtuustossa.

Huolen aiheet

Hyte-työ:

- Tarvitaan enemmän vanhemmuuden vahvistamista ja yhteisöllisyyttä.
- Miten tavoittaa palveluissa ne, jotka ovat eristäytyneet sosiaalisista tilanteista?
- Polarisoitumisen lisääntyminen - haasteena tuen kohdistaminen eniten tarvitseviin ja heidän tavoittamisensa ja sitoutumisensa osallistumaan ja ottamaan tukea vastaan.
- Miten tukea yksilön omaa vastuuta hyvinvoinnista ja terveyden edistämisestä?

Kuntalaisten hyvinvointi:

- Nuorten pahoinvointi on lisääntynyt.
- Yksinäisyyden lisääntyminen (koronan myötä?).

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Toteutettu tunnetaitomittaukset 2 x vuodessa kasvatus- ja opetuspalveluissa.
- Harrastekerhotoimintaa järjestetään koulupäivän jälkeen.
- Lapsiperheiden kanssa työskentelevien verkoston systemisen työtteen käynnistyminen – koulutus toteutunut.
- Järjestetty uimahallikuljetuksia syksyllä 2022.
- Tarjotaan maksuttomia liikuntapaikkoja ja niitä kehitetään.
- Ikääntyneille suunnattu luentosarja toteutui syksyllä 2022.
- Senioriohjaajan ohjausta- ja neuvontaa on tarjolla.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Lisätty kuntalaisten matalan kynnyksen mahdollisuuksia osallistua ja tulla kuulluksi - toteutettu kyselyitä ja käytössä myös toimiva palautekanava.
- Vanhus- ja vammaisneuvosto, lapsiparlamentti ja nuorisovaltuusto kokoontuivat säännöllisesti.
- Seniorikeskus Olo ja perhekeskus Ilo toimivat kohtaamispaikkoina eri ikäryhmille ja eri ikäisille yhdessä ja erikseen.
- Tuettu järjestöjen ja yhdistysten toimintaa: Kunnan tilat ovat maksuttomasti yhdistysten ja järjestöjen käytettävissä. Yhdistysillat ja yhdistysten avustukset toteutuivat.
- Osallistuttu työllisyyden kuntakokeiluun.
- Tarjottu nuorille kesätyöpaikkoja.
- Tarjottu ohjausta ja neuvontaa mm. digiopastusta, ohjausta kela-ym. asioissa.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Ylläpidetään ja kehitetään jatkuvasti viihtyisää ja turvallista elinympäristöä – mm. kevyen liikenteen väylien kunnostaminen ja rakentaminen.
- Kiinnitetty huomioita esteettömyyden lisäämiseen ja varmistamiseen kunnan palveluissa ja tiloissa.
- Tehostettu hävikkiruuan jakoa.
- Maksuton välipala on tarjolla perusopetuksessa.
- Lisätty tietoisuutta lähisuhteiden turvallisuudesta mm. luentosarja ikääntyneille.
- Laadittu ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma vuoteen 2040 – ohjelma hyväksytty valtuustossa.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Järjestetty Valintojen polut-pajoja (päihteet ja päihteettömyys) – laajenevat vuonna 2023 koskemaan 1. luokkalaisia.
- Perhekeskuksessa tehty yhteistyötä mm. Pidä kiinni avopalveluyksikkö Jannikan kanssa.
- Toteutettu liikuntaneuvontaa ja tarjottu ryhmäliikuntaa.
- Ravitsemusviestintää toteutettu eri ikäryhmille mm. luentosarja ikääntyneille.

Hartola

Lähde: Sotkanet.fi

Asukasluku (1/2023)

2 573

Väestöennuste 2040 (ennuste 2021):

1 965

75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):

19,6 %

Koulutustasomittain 2021

259,8

Päijät-Häme

343,4

Koko maa

388,3

Huoltosuhte, demografinen 2021

103,0

Päijät-Häme

71,7

Koko maa

62,4

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021

20,0

Päijät-Häme

14,8

Koko maa

13,2

HYTE-kerroin 2022

65

Hartola: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		27,3	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	41	38	38
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		32,3	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	42	56	56
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	13,5	19,3	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	56	81	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	1	1,6	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	46	62	41
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	9,7	9,5	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	33	52	58
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	413,3	414,6	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	48	30	44

Hartola: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	100	100	100
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	100	100	100
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	100	100	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	100	100	100
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	100	100	0
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	0	0	0

Hartola: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

Molemmat sukupuolet

Miehet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

Hengityselinten sairaudet

Huumekuolemat

Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

- Yli 15 % vähemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- 15 % vähemmän - 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- Yli 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

- Yli 15 % parannus
- 15 % parannus - 15 % heikennys
- Yli 15 % heikentyminen

Sijoitus

- HVA:n pienimmät menetykset tässä luokassa
- HVA:n suurimmat menetykset tässä luokassa

Lähde: FCC

Hartola: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin tavoitteet

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä terveyserojen kaventaminen huomioidaan osana kaikkea kunnan toimintaa
- Kuntalaisten osallisuuden lisääminen, kuntalaisten näkemykset ja tarpeet tunnetaan kunnassa
- Mielen hyvinvointi lisääntyy
- Edistetään asukkaiden turvallisuutta, koettu turvallisuuden tunne paranee
- Perustasoisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen turvaaminen kunnassa
- Kaikenikäisten kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden edistäminen, alle kouluikäisten lasten ja perheiden liikunnallisen toiminnan kehittäminen
- Nuorten tupakointi, alkoholin ja huumeiden käyttö vähentyvät valtakunnalliselle tasolle
- Nuorten harrastus- ja liikunta-aktiivisuus lisääntyvät valtakunnalliselle tasolle
- Hyvää ravitsemusta tuetaan kaikissa ikäryhmissä
- Järjestöyhteistyön edistäminen
- Ikääntyvien hyvinvointia ja asiointia tukevien palvelujen järjestäminen

Ilon aiheet

Kuntalaisten hyvinvointi:

- Nuorten ja nuorten aikuisten tupakointi ja päihteiden käyttö ovat vähentyneet.
- Nuorten nuuskaaminen ja rahapelaaminen on hyvin vähäistä.
- Fyysisen väkivallan tai sen uhkan ja seksuaalisen häirinnän kokemukset nuorilla ovat harvinaisempia.
- 4.-5.-luokkalaisten nettiriippuvuuteen liittyvät oireet vähentyneet vuodesta 2019.
- Kuntalaiset kokevat selvästi vähemmän turvallisuuden tunnetta heikentäviä tekijöitä kuin vuonna 2019.

Hyte-työ

- Sovittu ilmiölähtöisestä työskentelystä oppilashuoltoryhmän, Hartolan Vanhempainyhdistyksen ja arjen tuen palvelujen kesken.
- Tehtiin päätös varhaisen tuen asiantuntijan palkkaamisesta kuntaan 1.1.2023.
- Hyte-kertoimen pisteet 77 p koko maan korkeimmat yhdessä Espoon ja Muonion kanssa vuonna 2021.
- Hyte-suunnitelmien yksikkökohtaiseen seurantaan sovittiin toimintamalli ja otettiin se käyttöön – palaute on ollut positiivista.
- Hartola valittiin Suomen liikkuvien kunta -finaaliin kolmen parhaan joukkoon erinomaisten liikkumisen olosuhteiden ansiosta.

Huolen aiheet

Kuntalaisten hyvinvointi:

- Mielenterveyden haasteet lisääntyneet lapsilla, nuorilla ja nuorilla aikuisilla (mm. ahdistuneisuus, masentuneisuus, syömishäiriön riski).
- Nettiriippuvuuteen liittyvät oireet yleistyneet nuorilla selvästi.
- Asenteet tupakointia ja alkoholin käyttöä kohtaan ovat nuorilla hyväksyvämpiä.
- Kolmannes nuorista kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana.
- Fyysisen uhkan kokemukset 4.-5.-luokkalaisten yleisempiä.
- Lääkkeiden väärinkäyttö, sekakäyttö.
- Lapsiperheiden jaksaminen ja avun saanti.
- Vanhusten yksinäisyys, varsinkin talvikausina.
- 16-24-vuotiaiden sairastavuus; erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 14,9 % vastaavan ikäisestä väestöstä, mikä on noin puolet enemmän kuin Päijät-Hämeessä ja koko maassa keskimäärin.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Ammatillaiset ovat osallistuneet mielen hyvinvointiin liittyviin koulutuksiin.
- Tehty viestintää kohtaamistyössä ja mm. sosiaalisessa mediassa, esim. Mieli ry:n julkaisuja. Erilaisia tukipalveluita löytyy mm. kunnan kotisivuilta.
- Yhteistyötä tehdään asiakastyötä tekevien ammattilaisten kanssa heikoimmassa asemassa olevien kuulemisen ja osallistamisen edistämiseksi.
- Koulunuorisotyö, etsivä nuorisotyö, nuorten työpaja ym. tukevat osaltaan nuorten mielenterveyttä ja elämäntilannetta.
- Järjestetty asiointiavustajatoimintaa ja Juttutupaa ikäihmisille tai muutoin asiointiin apua tarvitseville.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Lapsiparlamentti, nuorisovaltuusto ja vanhus- ja vammaisneuvosto kokoontuvat säännöllisesti ja toimivat monin tavoin aktiivisesti.
- Toteutettu erilaisia kyselyitä, myös kooste osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista on laadittu ja lisätty kotisivuille ja Facebookiin.
- Johtoryhmä on jalkautunut torille, vanhus- ja vammaisneuvosto kylille.
- Toteutettu osallistuvaa budjetointia, mm. leikkipuistoon uuden välineiden hankinta ja skeittiparkin uusiminen.
- Järjestetty harrastamisen Suomen mallin mukaista toimintaa hankkeen turvin ja koulun kerhoina. Hartolassa järjestetään monipuolista harrastustoimintaa toiveita kuunnellen. Eri tahojen järjestämät harrastusmahdollisuudet kerätään harrastusesitteeseen, josta on helppo löytää paikallinen harrastustoiminta.
- Järjestetty yhdistysiltoja kaksi kertaa vuodessa ja tehty yhteistä kehittämistä.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

Toteutettu turvallisuussuunnitelmassa linjatut toimenpiteet ja kampanjat

- Turvallisuuskyselyn 2022 mukaan asukkaat kokevat selvästi vähemmän turvallisuuden tunnetta heikentäviä tekijöitä kuin vuonna 2019. Toteutettu liikenneturvallisuuden edistämiseen liittyvää viestintää ja tapahtumia mm. varhaiskasvatuksessa ja ikäihmisille.
- Huumeiden käytön ennaltaehkäisyä tehdään monella tasolla tunne- ja kaveritaitojen opettelusta harrastusmahdollisuuksien järjestämiseen, perinteiseen päihdevalistukseen ym. Tehty yhteistyötä monialaisesti.
- Lisätty tunne- ja turvataitojen opettelua varhaiskasvatuksessa ja koulussa.
- Käytössä on mm. PIKI-toimintamalli ja KiVa-kouluohjelma sekä vertaissovittelu ja internetin turvallisuustaitoja opetellaan ym.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Kehitetty ehkäisevää työtä moniammatillisesti ja päivitetty ehkäisevän työn toimintasuunnitelma vuoden 2022 aikana.
- Toteutettu liikuntaneuvontaa ja liikuntaryhmiä Hartola ja Sysmä liikkeelle -hankkeessa. Hankkeessa järjestettiin myös perheliikuntaryhmä kevätkaudella 2022.
- Varhaiskasvatus ja koulu tarjoavat ravitsemussuositusten mukaista terveellistä ruokaa ja toteuttavat ruokakasvatusta.
- Nuorten työpajalla on ruuanlaittoa ja hävikkiruuan hyödyntämistä.
- Tarjottu yksilöllistä ravitsemusneuvontaa terveydenhuollon ammattilaisten ja liikuntaneuvojan vastaanotolla.
- Ylijäämäruokailua ei ole tarjottu lapsiperheille eikä ikäihmisille, koulun ylijäämäruoka menee seurakunnalle edelleen jaettavaksi.

Heinola

Lähde: Sotkanet.fi

Asukasluku (1/2023) Väestöennuste 2040 (ennuste 2021): 75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):

18 093 **15 456** **16,5 %**

Koulutustasomittain 2021

308,1

Päijät-Häme

343,4

Koko maa

388,3

Huoltosuhte, demografinen 2021

87,6

Päijät-Häme

71,7

Koko maa

62,4

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021

15,4

Päijät-Häme

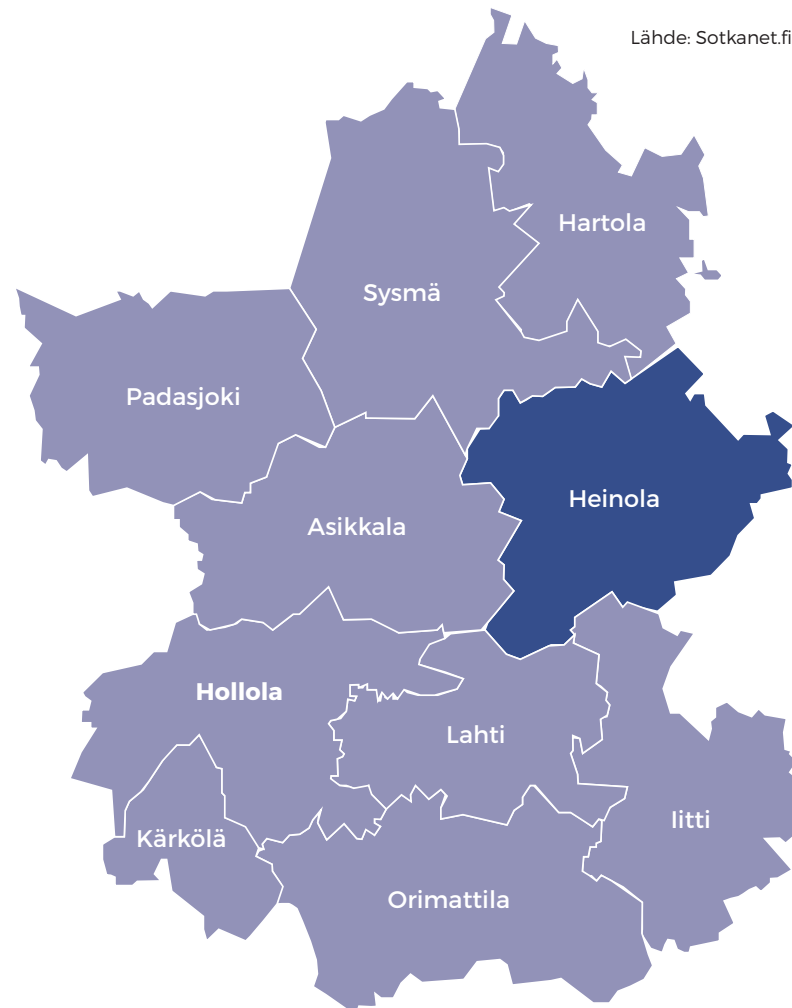
14,8

Koko maa

13,2

HYTE-kerroin 2022

73

Heinola: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		23,8	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	50	36	36
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		21,2	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	61	51	51
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	9,8	10,8	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	40	45	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	2,9	2,8	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	45	37	60
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	9,8	9,9	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	35	47	44
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	293,7	297,3	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	43	42	44

Heinola: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	44	61	61
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	100	64	64
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	100	100	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	78	100	100
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	100	100	100
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	0	100	100
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnyksiä -TEA, pistemäärä	100	100	100

Heinola: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

Miehet

Naiset

Molemmat sukupuolet

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

Hengityselinten sairaudet

Huumekuolemat

Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

- Yli 15 % vähemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- 15 % vähemmän - 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- Yli 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

- Yli 15 % parannus
- 15 % parannus - 15 % heikennys
- Yli 15 % heikentyminen

Sijoitus

- HVA:n pienimmät menetykset tässä luokassa
- HVA:n suurimmat menetykset tässä luokassa

Lähde: FCC

Heinola: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin kärjet ja painopisteet

- Turvallinen liikkuminen ja asuminen
  - Avun saanti
  - Aktiivinen elämä ja toimintakyky
  - Terveelliset elintavat
  - Kohtaaminen ja osallisuus
-
- Teemallisten hyvinvointityöryhmien Hyryjen aloittaminen (vastuullisuus ja kestävä kehitys, yksinäisyys...)
  - Hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 toimenpiteiden käynnistäminen, tiedottamisen vahvistaminen ja raportointikäytänteiden luominen
  - Korona-ajasta ja kriiseistä selviytyminen ja palautuminen
  - Maakunnalliseen hyte-työhön osallistuminen hyte-kärkien alla
  - Hyvinvointi-tiedon seuranta, mukaan lukien hyvinvointi-indeksi
  - Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin (EVA) edelleen vahvistaminen

Ilon aiheet

Kuntalaisten hyvinvointi:

- Lasten ja nuorten liikkuminen on lisääntynyt.
- Koululounaan syöminen on lisääntynyt.
- Tupakkatuotteiden kokeilun ja päivittäisen käytön väheneminen (tosin vielä valtakunnan tasoa korkeammalla).
- Aktiivisuus järjestö- ja vapaaehtoistoiminnassa.
- Turvallisuuden kokemus.
- Palvelujen saatavuus ja käyttö.
- Lähellä olevan luonnon merkitys hyvinvoinnille.

Hyte-työ:

- Hyvät rakenteet.
- Hyvinvointityöryhmien kokousten teemoittaminen.
- Toimijaverkoston sitoutuminen.
- Hyvinvointisuunnitelma löysi uutta roolia joissain yksiköissä.
- Moni toiminta on virinnyt hyvin koronataukojen jälkeen.
- Liikunnan TEAviisari 2022-tuloksissa arviointi oli kaikilla osa-alueilla valtakunnan tasoa korkeammalla.
- Targetor-ohjelman käyttöönotto hyvinvointisuunnitelman seuranta- ja raportointijärjestelmänä.
- Ylipäänsä hyte-ajattelu on lisääntynyt ja tuen tarpeenkin tunnistaminen on vahvistunut (esim. tunnetaitoasiat puheessa lisääntyneet, tietoisuus on avain oikeaan tukeen...).
- Kuntien välinen teemakohtainen yhteistyö.

Huolen aiheet

Kuntalaisten hyvinvointi:

- Yksinäisyys.
- Päihteiden käyttö (vaikka ehkäisevää työtä tehdään paljon). Huumeet ovat nuorten ikäryhmässä osittain arkistuneet. (Nuorista 10 % on kokeillut laittomia huumeita). Nuorten humalahakuinen juominen on valtakunnan tasoa korkeammalla. Vanhempien liiallisesta alkoholinkäytöstä kärsii 6 % nuorista.
- Ylipaino on lisääntynyt.
- Ahdistuneisuus. Mielenterveysongelmien takia työkyvyttömyyseläkkeelle joutuneiden ja sairauslomaa saaneiden määrä on lisääntynyt.
- Kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on lähtenyt jälleen nousuun.
- Kokemus seksuaalisesta häirinnästä lisääntynyt.
- Sairastavuus ja ennenaikaiset kuolemat ovat myös korkealla. Aikuisten (ikäntyneidenkin) harrastuksiin palaaminen korona-ajan jälkeen.
- Kaupungin ja talouden näkökulmista syntyvyyden lasku.
- Työllistymisen haasteet.
- Korkea lainakanta ja väestöllisen huoltosuhteen heikkeneminen.

Hyte-työ:

- Hyvinvointialue-valmistelu vei hyte-työresurssia paljon. Mm. maakunnalliseen hyte-työhön osallistuminen jäi vajavaiseksi.
- Päätöksen vaikutusten ennakoarviointeja (EVA) kaupungissa olisi voinut tehdä enemmän ja tarkoituksenmukaisemmin. Asian esillä pitämistä pitää lisätä.
- Hyvinvointi-indeksin raportointiaikataulun kehittäminen.
- Maakunnallisen ja Heinolan oman hyte-työn yhteisten prosessien ja aikataulutuksen viilaaminen.
- Soten osallisuus Heinolan hytessä hyvinvointialue -valmisteluaikana. Muutokseen valmistautuminen vei resurssia. Oli myös epäselvyyttä jatkon suhteen.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Käynnistetty perhekoutsi-toiminta.
- Käynnistetty seurakunnan perhediakoniatyö.
- Jyränkölän organisoima vapaaehtoistoiminta jatkui voimallisena, mutta etsivän vanhustyön toiminta päättyi vuoden 2022 lopussa.
- Jyränkölän toteuttamat Miete-ryhmät pyörivät asiakastuvalla.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Käynnistetty lasten harrastemalli koronataukojen jälkeen.
- Kunnostettu ja uudistettu ulkoilureittejä ja -paikkoja.
- Toteutettiin kulttuuri- ja muuttokummit sekä ystävätoimintaa.
- Nuorisovaltuusto sekä lapsi- ja nuorisoparlamentti toimivat aktiivisesti.
- Toteutettu osallistuva budjetointi (osbu).
- Rakennettu perhepuisto ja pumptrack -rata - toiminta käynnistyi hyvin.
- Toteutettu koulujen loma-aikojen toimintaa.
- Käynnistetty luovan ja kokeilevan toiminnan ”Tarhan” toiminta – mahdollistaa toimintaa ja kohtaamista nuorille.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Ikäihmisten liikenneturvallisuus työryhmä käynnistyi ja jatkaa toimintaansa.
- Toteutettu digiturvallisuus ja -taidot opastuksia kirjastolla ja Jyränkölän digiklinikalla - opastukset suunnattu erityisesti ikäihmisille.
- Kehitetty liikuntabussi-toimintaa ikäihmisten arjen tueksi - järjestetty kuljetuksia ruokailuihin ja virkistyspäiviin.
- Toteutettu palvelutaksi Kulkusen ilmaiskäyttöjakso kaikille kaupunkilaisille - pilotti jatkuu helmikuun 2023 loppuun asti.
- Kenkien liukuesteiden hankintatuki ja jakelu yli 65-vuotiaille - toiminta oli sotella vuonna 2022.
- Väkivallan puheeksiotto ja ehkäisy toteutui vaihtelevasti palveluissa.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Kehitetty päiväkotien ja koulujen yksikkökohtaista ruokakasvatusta nykytila.fi-arviointia hyödyntäen.
- Yhteisöllisten ruokailujen toiminta on kasvanut ja kehittynyt - seurakunnilla vahva rooli toiminnan järjestämisessä.
- Jatkettu nuuska- ja energiajuoma-agenttitoiminta koulutuksineen vuonna 2022.
- Toteutettu Valintojen virta -tapahtuma (=ehkäisevän päihdetyön tapahtuma) nettipelinä koronan vuoksi - kohderyhmänä oli 6.-luokan oppilaat.
- Järjestetty Vapaus on vastuuta -tapahtuma 9.-luokan oppilaille.
- Toteutettu Pilke-toiminnan ohjaajakoulutus - liittyy ikääntyneiden päihdetyöhön.

Hollola

Lähde: Sotkanet.fi

Asukasluku (1/2023) Väestöennuste 2040 (ennuste 2021): 75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):

22 935 **20 809** **11,4 %**

Koulutustasomittain 2021

365,0 Päijät-Häme **343,4** Koko maa **388,3**

Huoltosuhte, demografinen 2021

74,0 Päijät-Häme **71,7** Koko maa **62,4**

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021

9,4 Päijät-Häme **14,8** Koko maa **13,2**

HYTE-kerroin 2022

69

Hollola: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		25,8	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	58	33	33
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		18,3	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	52	53	53
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	8,7	8,2	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	41	43	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	1,6	1,5	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	54	30	59
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	6,4	6,2	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	41	42	55
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	308,6	360,6	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	51	36	39

Hollola: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	92	52	52
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	100	98	98
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	97	85	85
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	81	80	80
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin	100	100	100
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	0	0	0

Hollola: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

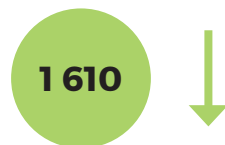
Molemmat sukupuolet

Miehet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

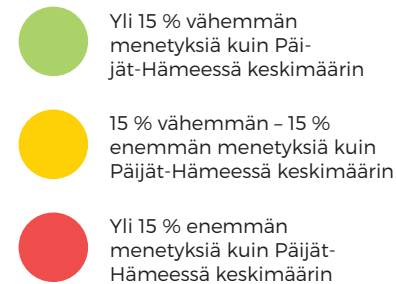
Hengityselinten sairaudet

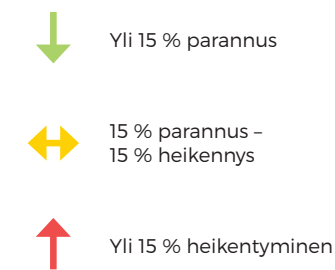
Huumekuolemat

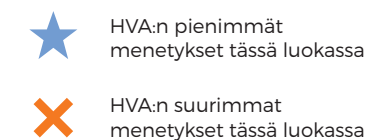
Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

Sijoitus

Lähde: FCC

Hollola: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin tavoitteet

- Päihteiden käytön vähentäminen
- Terveysliikunnan ja ravitsemusterveyden edistäminen eri väestöryhmille
- Yritys- ja oppilasyhteistyön edistäminen
- Ikäihmisten kotona asumisen sekä kunnan palveluiden edistäminen
- Kulttuuritoiminnan edistäminen
- Terveellinen ja turvallinen asuinympäristö
- Osallisuuden ja osallisuuden kokemusten edistäminen (mukaan lukien tapahtumat)
- Työllisyyden edistäminen
- Lasten ja nuorten palveluiden edistäminen
- Turvallinen kasvuympäristö varhaiskasvatus ja perusopetuksessa

Ilon aiheet

Kuntalaisten hyvinvointi:

- Hollolassa työttömien %:n osuus alhaisempi kuin Päijät-Hämeen maakunnassa ja koko maassa.

Hyte-työ vuonna 2022:

- Tapahtumia on pystytty järjestämään kahden koronavuoden jälkeen.
- Suunnitelman valmistuminen ikääntyneiden kuntalaisten toimintakyvyn edistämiseksi (suunnitelmallisuus lisääntynyt).
- Hollolan harrastamisen malliin saatu paljon uusia harrastusmahdollisuuksia lapsille koulupäivän jälkeen.
- Kunta on kehittänyt toimintaympäristöään isoin panostuksin, mm. uusi sote-keskus aloitti toimintansa, keskustakorttelin kehitystyö on käynnissä ja päätös uimahallin laajamittaisesta peruskorjauksesta saatiin tehtyä.
- Työparimuotoinen nuorisotyö koulunuorisotyössä vakinaistui kokeilujakson jälkeen osaksi lasten ja nuorten tukemiseksi koulupäivän aikana.
- Digitaidot nosteeseen Hollolassa-hanke kehittämään esi- ja perusopetuksen oppilaiden digitaitoja.
- Panostukset osallisuuden ja osallisuuden kokemuksen edistämiseen (kirjattu strategiseksi ohjelmaksi sekä päätös osallisuuskoordinaattorin palkkaamisesta).

Huolen aiheet

- Kuntalaisten hyvinvointi vuonna 2022
- Sähkötupakointi ja sen lisääntyminen yläkoululaisten osalta.
- Nuorten mielenhyvinnön haasteiden lisääntyminen (varsinkin tytöt).
- Lasten liikkumisen vähentyminen entisestään (Move-tulokset 2022).
- Kunnan väkiluvun vähentyminen ja siihen liittyvät haasteet.
- Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret sekä ikäihmiset.
Riittääkö yhteiskunnan panostukset tämän haasteen kanssa?

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Senioritoiminnan koordinointi ja päätös senioriohjaan palkkaamisesta kuntaan vuonna 2023.
- Ikäihmiset otetaan mukaan kunnan kulttuuritoiminnan kehittämiseen.
- Vahvistettu ja kehitetty kunnan viestintää kuntalaisten osallisuuden kokemuksen edistämiseksi - palkattu kaksi henkilöä kunnan viestintään. Kunnan verkkosivu-uudistus sekä niiden parempi saavutettavuus ovat myös työn alla.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Järjestetty useita tapahtumia kunnassa vuoden 2022 aikana (esim. Hyvä fiilis toukokuussa ja Hollola-ilta syyskuussa).
- Järjestetty kuntalaistilaisuuksia vaihtuvin teemoin.
- Toteutettu lapsiparlamentti keväällä ja syksyllä 2022.
- Vanhus- ja vammaisneuvosto ja nuorisovaltuusto toimivat aktiivisesti vuoden 2022 aikana.
- Toteutettu yhdistysillat 2 x vuodessa.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Jatkuva asiakaspalaute ja siihen reagoiminen sekä hyvinvointikysely joka toinen vuosi (seuraava vuonna 2023) ovat käytössä – palautteita ja kyselyjen tuloksia hyödynnetään turvallisen asuin ympäristön ja palvelujen kehittämisessä. Toimien onnistumista arvioidaan vuosittain.
- Käynnistetty kuntakeskuksen keskustakorttelin kehitystyö vuonna 2022.
- Uusi sote-keskus avautui tammikuussa 2022.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Laadittu kuntakohtainen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma vuoden 2022 aikana.
- Laajennettu Huhu-päihdekasvatustunnit myös 5.-luokkalaisille (aikaisemmin tarjottiin ainoastaan 8.-luokkalaisille).
- Päihteiden käytön vähentäminen kirjattu suunnitelmaan ikääntyneen väestön toimintakyvyn edistämiseksi Hollolassa 2022-2025.
- Kunta tarjoaa maksuttomat kokoontumistilat eläkeläis- ja vanhusjärjestöille heidän toimintaansa.

litti

Lähde: Sotkanet.fi

Asukasluku (1/2023)

6 493

Väestöennuste 2040 (ennuste 2021):

5 688

75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):

14,4 %

Koulutustasomittain 2021

316,8

Päijät-Häme

343,4

Koko maa

388,3

Huoltosuhte, demografinen 2021

85,6

Päijät-Häme

71,7

Koko maa

62,4

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021

15,6

Päijät-Häme

14,8

Koko maa

13,2

HYTE-kerroin 2022

50

litti: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		31,4	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	55	19	19
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		15,8	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	78	53	53
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	12	10,9	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	47	48	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	0,9	0,9	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	66	39	56
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	9,1	8,6	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	40	36	64
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	396,7	299,9	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	48	37	54

litti: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	93	44	44
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	14	0	0
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	48	51	51
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	93	44	44
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	0	0	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	0	0	0
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	100	100	0
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista		0	0
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	0	0
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	0	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	0	0	0

litti: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

Molemmat sukupuolet

Miehet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

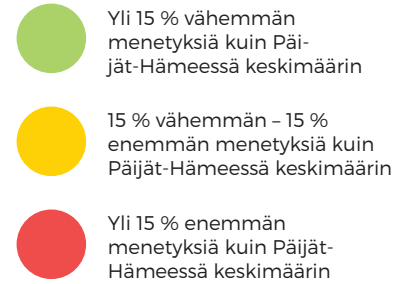
Hengityselinten sairaudet

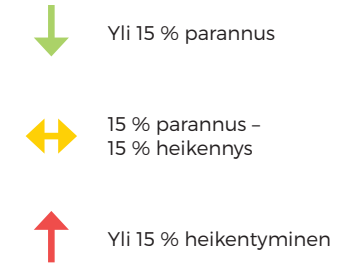
Huumeakuolemat

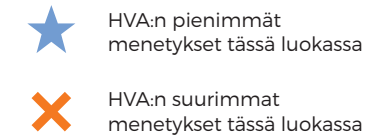
Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

Sijoitus

Lähde: FCC

liitti: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin painopisteet ja tavoitteet

Mielen hyvinvointi

- Mielenterveyspalveluiden kehittäminen yhteistyössä PHHYKY:n kanssa
- Riittävät resurssit (varhaiskasvatus ja koulu)

Osallisuus ja yhteisöllisyys

- Liikunnan ja harrastamisen lisääminen ja mahdollistaminen
- Asiointikyytien kehittäminen
- Riittävä toimintatuki iittiläisille liikunta-, kulttuuri- ja nuorisojärjestöille, kyläyhdistyksille ja terveyttä vaaliville yhteisöille
- Lakisääteinen suunnitelman valmistelu ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi

Arjen turvallisuus

- Palvelujen saavutettavuuden ja esteettömyyden kehittäminen sekä etäpalvelujen kehittäminen
- Asumisympäristöihin huomio jo kaavoitusvaiheessa
- Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi
- Vapaa-ajanviettopaikkojen ja -alueiden suunnittelussa huomioidaan eri-ikäiset ja kuntoiset liikkujat
- ”Perhekeskusmallin” sähköisten palvelujen tunnettavuutta lisätään

Päihde- ja terveelliset elintavat

- Varhaiskasvatuksen ja koululaisten ruokakulttuurin kehittäminen
- Osallistutaan aktiivisesti Päijät-Hämeen ruokahankkeisiin ja toteutetaan niitä
- Hävikkiruuan hyödyntäminen
- Päihde- ja somevalistusta kouluissa
- Varhaiskasvatuksen ja PHHYKY:n yhteistyön kehittäminen

Ilon aiheet

Hyte-työ:

- Hyvinvointisuunnitelman kärjet ovat nytkähtäneet isosti eteenpäin ja on saavutettu paljon vuoden aikana. Osa tavoitteista jatkuu vielä.

Huolen aiheet

Hyte-työ:

- Liikkuvien palvelujen toimivuus.
- Kuraattorien työn jatkuminen samanlaisena kuin vuonna 2022.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Kuntaan palkataan senioriohjaaja ennaltaehkäisevään ikäihmisten hyvinvointityöhön.
- Toteutettu yhteistyössä perhekahvila toimintaa – toimintaa on ollut vapaa-aikakeskuksessa, nykyisin kirjastossa.
- Toteutettu erilaisia tunnetaito, ym. tunteja varhaiskasvatuksessa ja kouluissa.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Mahdollistettu toimintakykyä ylläpitävää liikuntaa ikäihmisille.
- Järjestetty liikuntahallissa maksuttomia vuoroja lapsille ja nuorille.
- Toteutettu liitti harrastamisen malli – maksuttomat harrastuskerhot lapsille.
- Kehitetty liikunnan olosuhteita mm. liikuntareittejä omatoimisen liikunnan tukemiseksi.
- Kolmannen sektorin tukemiseksi on avustusmäärärahoja nostettu takaisin aiemmalle tasolle.
- Valmisteltu litin suunnitelmaan ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Suunniteltu kirjastoon kunnan ”olohuone” palvelujen saavutettavuuden ja esteettömyyden kehittämiseksi. Tehty remonttisuunnitelma ja määritetty remontoitavaksi. Tilaa kehitetään niin, että siinä on mahdollisuus mm. etäpalvelujen toteuttamiselle.
- Toteutettu kysely kuntalaisten kokemuksesta liittyen asuin- ja elinympäristön viihtyisyyteen ja turvallisuuteen. Kyselyn tulosten perusteella litti koetaan turvallisenä.
- Huomioitu eri-ikäiset ja kuntoiset liikkujat vapaa-ajanviettopaikkojen ja -alueiden suunnittelussa.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Kehitetty kouluruokailua paljon vuoden 2022 aikana – toteutettu ruokaraadit, toiveruokaviikot, kasvisruokamahdollisuudet, jne.
- Osallistuttu aktiivisesti Päijät-Hämeen ruokahankkeisiin ja toteutettu niissä sovittuja asioita. Päiväkodin ja koulun ruokailun ja ruokakasvatuksen systemaattisessa arvioinnissa ja kehittämisessä hyödynnetään Nykytila.fi työkalua
- Kehitetty ylijäämäruuan hyödyntämistä – hävikkiruokaa jaetaan esim. nuokulle tai ikäihmisille
- Toteutettu päihde- ja somevalistusta kouluissa.

Kärkölä

Lähde: Sotkanet.fi

Asukasluku (1/2023)

4 192

Väestöennuste 2040 (ennuste 2021):

3 732

75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):

12,2 %

Koulutustasomittain 2021

283,1

Päijät-Häme

343,4

Koko maa

388,3

Huoltosuhte, demografinen 2021

70,3

Päijät-Häme

71,7

Koko maa

62,4

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021

13,6

Päijät-Häme

14,8

Koko maa

13,2

HYTE-kerroin 2022

65

Kärkölä: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		31,9	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	41	33	33
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		31	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	49	51	51
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	9,1	8,3	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	54	47	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	2,8	2,8	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	9	46	55
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	7,9	8,1	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	54	43	43
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	466,5	147,7	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	29	29	100

Kärkölä: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä		100	100
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit		100	100
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus		100	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa		0	0
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	100	0
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	100	100	100
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	0	0
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	0	0	0

Kärkölä: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

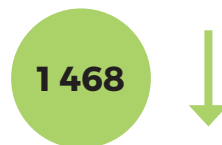
Molemmat sukupuolet

Miehet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

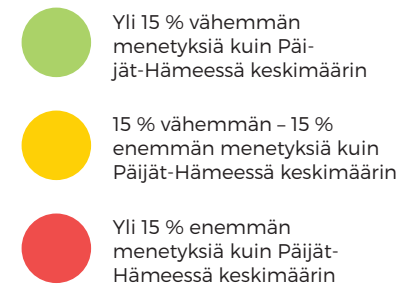
Hengityselinten sairaudet

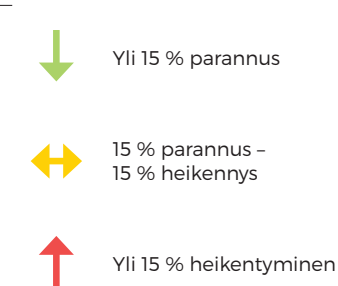
Huumekuolemat

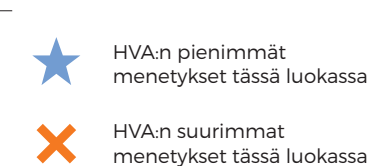
Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

Sijoitus

Lähde: FCC

Kärkölä: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin painopisteet ja tavoitteet

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistaminen

- Vertaisryhmätoiminnan vahvistaminen
- Koulunuorisotyön edelleen kehittäminen
- Lakisääteisten kasvatus-, opetus- ja hyvinvointipalvelujen laadukas palvelutuotanto

Syrjäytymisvaarassa olevien tavoittaminen ja tukeminen

- Matalan kynnyksen palvelujen kehittäminen ja tunnetuksi tekeminen
- Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpaja jatkuvuuden turvaaminen ja toimintojen kehittäminen
- Lakisääteisten kasvatus-, opetus- ja hyvinvointipalvelujen laadukas palvelutuotanto

Oppimisympäristön turvallisuuden ja viihtyvyyden lisääminen

- Uuden koulurakennuksen kokonaisuuden käyttöönotto ja yhtenäisen koulukulttuurin luominen
- Kodin ja koulun välisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen vahvistaminen
- Lähisuhdeväkivallan ja kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- Koulunuorisotyön pitkäjänteinen kehittäminen
- Opastaminen digitaalisten oppimisympäristöjen ja sosiaalisen median turvallisessa käyttämisessä
- Lapsivaikutusten arviointi palveluja suunniteltaessa

Terveellisten elintapojen ja mielen hyvinvoinnin edistäminen ja päihdehaittojen ennaltaehkäiseminen

- Luodaan oma # (tunniste) jota kannustetaan käyttämään kulttuuri ja liikunta-aiheisissa päivityksissä
- Tarkistetaan kunnan Instagram- ja muut mahdolliset sometilit tarkoituksenmukaisiksi

Hyvät arkiympäristöt ja arjen turvallisuuden edistäminen

- Lähisuhdeväkivallan ja kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen; ilmiöiden näkyväksi tekeminen ja yhteisen ymmärryksen lisääminen ilmiöistä, kaveritaitojen vahvistamista tukevat toimenpiteet varhaiskasvatukseen ja koulun arjessa, ryhmätykset, KiVa-koulu toimintamallin systemaattinen vahvistaminen, oppilashuollon toimijoiden osallistuminen yksilö- ja yhteisötasolla, koulunuorisotyön tuki koulun arjessa.

Ikäntyneiden toimintakyvyn tukeminen

- Senioriohjaajan toimi vakinaistetaan
- Kotona asumista tukevaa toimintaa lisätään ja kehitetään
- Järjestetään liikuntamahdollisuuksia yhdessä liikuntapalveluiden kanssa
- Esteettömyyskartoitukset ainakin kahteen kunnan hallinnoimaan kiinteistöön
- Selvitetään mahdollisuutta esteettömälle kävelyreitille (Järvelä / Lappila)

Ilon aiheet

Kuntalaisen hyvinvointi:

- Työllisyysaste on kehittynyt positiiviseen suuntaan.

Hyte-työ:

- Liikuntahallin ja uuden koulukokonaisuuden valmistuminen.
- Koulunuorisotyöntekijän tehtävän vakinaistaminen.
- MLL:n perhekahvila toiminnan uudelleen aktivoiminen yhteistyössä kohtauspaikkaverkoston kanssa.
- Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan jatkuvuus ja toimintamuotojen kehittäminen.
- Yhdistysyhteistyön vahvistaminen.
- Seniorityön kiitettävä palaute kuntalaisilta.
- Työllisyysaste on kehittynyt positiiviseen suuntaan.

Huolen aiheet

Kuntalaisen hyvinvointi

- Lasten ja perheiden lisääntynyt pahoinvointi tietyissä ikäryhmissä.
- Päihteiden riskikäyttö ja sen mukanaan tuomat ilmiöt erityisesti nuorten aikuisten keskuudessa.

Hyte-työ

- Syrjäytymisvaarassa olevien tavoittamisen haasteet.
- Epätietoisuus hyvinvointialueen tuesta hyte-työssä.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Kunta on mukana maakunnallisessa Yhdessä mielessä -hankkeessa, joka tarjoaa tietoa ja koulutuksia eri toimijoille ammattilaisten osaamisen vahvistamiseksi.
- Koulutettu henkilöstöä varhaisen puuttumisen ja puheeksioton tiimoilta, ja ne ovat kiinteä osa arjen toimintakulttuuria.
- Jaettu tietoa kuntalaisille mielen hyvinvoinnin edistämiseksi mm. erilaisissa yksilö- ja ryhmätapaamisissa sekä tapahtumissa ja tilaisuuksissa sekä viestinnän keinoin erilaisten teemapäivien yhteydessä yksilön omaehtoisten toimintavalmiuksien edistämiseksi.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Kuultu kuntalaisia keskuspuiston perusparantamishankkeen käynnistämiseksi ja aloitettu suunnittelutyö.
- Vahvistettu lapsiparlamentin ja nuorisovaltuuston roolia ja heitä on kuultu päätöksenteon tukena.
- Tehty määrärahavaraus osallistavaan budjetointiin. Ota kantaa.fi käyttöönotto ja sen hyödyntäminen.
- Kärkölän kunta haki ja pääsi mukaan lapsiystävällinen kunta -malliin.
- Toteutettu lapsiperheiden hyvinvointikysely loppuvuodesta 2022.
- Tehty säännöllisesti yhteistä työtä paikallisten yhdistysten kanssa yhdistysiltojen merkeissä ja tuettu yhdistysten toimintaan yhdistysavustusten muodossa sekä tarjoamalla tukea toiminnan kehittämiseen.
- Etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta jatkuvat Kärkölässä hankeavustusten turvin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittamiseksi.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Leikkikenttien kehittämisohjelma on valmistunut.
- Suoritettu nopeusvalvontaa Järvelän ja kirkonkylän taajamassa liikenneturvallisuuden tilannekartoitusta varten. Saatujen tulosten perusteella poliisia on pyydetty suorittamaan liikennenopeusvalvontaa.
- Valaistusta mm. puistoalueelle sekä uusittu katuvalaistusta turvallisuuden ja viihtyisyyden parantamiseksi.
- Toteutettu kenkien liukuesteiden jakaminen senioreille sekä heijastimien jakaminen kuntalaisille syksyllä 2022.
- Tehty näkyväksi lähisuhdeväkivallan ja kiusaamisen ilmiötä ymmärryksen luomiseksi. Vahvistettu kaveritaitoja varhaiskasvatuksessa ja koulun arjessa mm. ryhmätykset. Tukioppilastoimintaa on aktivoitu kuluneen vuoden aikana. Vahvistettu KiVa-koulu toimintamallia systemaattisesti koulun arjessa. Koulunuorisotyön tuki koulun arjessa.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Vahvistettu ruokakasvatusta on Kärkölän koulu- ja päiväkotiruokailussa. Arjen ruokailun virallisena ohjenuorana on Valtion ravitsemusneuvottelukunnan julkaisemat ravitsemussuositukset.
- Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen ohjelma on valmistunut Kärkölään.
- Kuntalaiset ovat osallistuneet aktiivisesti liikuntapalveluiden ryhmätoimintoihin. Liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen osalta on kehitettävää asiakkaiden ohjautumisessa.
- Jaettu tietoa ammattilaisille päihteiden riskikäytön haitoista ja päihteettömyyden edistämisestä.
- Koulutettu henkilöstöä varhaisen puuttumisen ja puheeksioton tiimoilta, ja ne ovat kiinteä osa arjen toimintakulttuuria.
- Jaettu tietoa eri ikäisille kuntalaisille päihteiden riskikäytön haitoista ja terveellisistä elintavoista mm. erilaisissa yksilö- ja ryhmätapaamisissa sekä tapahtumissa ja tilaisuuksissa sekä viestinnän keinoin erilaisten teemapäivien yhteydessä.
- Toteutettu kuntalaisille maakunnallinen päihdetilannekysely, jonka tuloksia hyödynnetään hyte-työssä.
- Kuntakohtainen PETE-työryhmä on aloittanut työskentelyn kuluneen vuoden aikana.
- Toteutettu päihdekasvatusta mm. ehkäisevän päihdetyön viikolla ja vuosittaisen hyvinvointitapahtuman yhteydessä 5.-9.-luokkalaisille.

Lahti

Lähde: Sotkanet.fi

Asukasluku (1/2023)

Väestöennuste 2040 (ennuste 2021):

75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):

120 228 **118 923** **11,4 %**

Koulutustasomittain 2021

Päijät-Häme

Koko maa

360,1 **343,4** **388,3**

Huoltosuhte, demografinen 2021

Päijät-Häme

Koko maa

65,1 **71,7** **62,4**

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021

Päijät-Häme

Koko maa

15,8 **14,8** **13,2**

HYTE-kerroin 2022

73

Lahti: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		24,4	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	50	34	34
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		16,3	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	55	57	57
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	9,6	10,2	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	42	51	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	4,7	4,8	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	44	24	55
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	6,7	6,5	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	42	44	53
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	345,9	378,2	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	50	39	41

Lahti: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

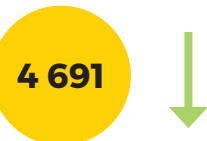
Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	75	87	87
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	87	86	86
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	69	76	76
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	73	93	93
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	100	100	100
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	100	100	100

Lahti: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

Miehet

Molemmat sukupuolet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

Hengityselinten sairaudet

Huumeakuolemat

Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

- Yli 15 % vähemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- 15 % vähemmän - 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- Yli 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

- Yli 15 % parannus
- 15 % parannus - 15 % heikennys
- Yli 15 % heikentyminen

Sijoitus

- HVA:n pienimmät menetykset tässä luokassa
- HVA:n suurimmat menetykset tässä luokassa

Lähde: FCC

Lahti: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin tavoitteet

- Edistetään kestävästä liikkumisesta
- Edistetään asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia luontolähtöisesti.
Luontoaskel terveyteen -ohjelman toimenpiteiden toteuttaminen
- Vahvistetaan työllisyydenhoidon tukitoimia
- Tiivistetään nuorisopalveluiden ja työllisyyden kuntakokeilun välistä yhteistyötä
- Ehkäistään digisyrjäytymistä ja lisätään palveluiden digitaalista saavutettavuutta
- Varmistetaan lasten ja nuorten harrastusmahdollisuudet
- Ulkoliikkumisalueiden palveluverkkoselvitys

Ilon aiheet

KUNTALAISTEN HYVINVOINTI

Elinvoima

- Lahtelaisten koulutustaso nousee.
- Työllisyysaste on noussut ja pitkäaikaistyöttömyys on vähentynyt (myös ulkomaalaisten työttömien osuus sekä nuorisotyöttömyys on vähentynyt).

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

- Lahtelaisten aikuisten (20–64-vuotiaiden) alkoholin liikkäyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin. Liikkäyttö on vähentynyt 1,5 prosenttiyksikköä vuoden 2018 tasosta.
- Päivittäin tupakoivien osuus on vähentynyt neljä prosenttiyksikköä vuoden 2018 tasosta.
- Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden huumekekkeilut ovat vähentyneet 4,7 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta. Erityisesti poikien kokeilut ovat vähentyneet 10,1 prosenttiyksiköllä ja tyttöjen 0,1 prosenttiyksiköllä.
- Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien aikuisten osuus on vähentynyt aikaisempiin vuosiin verrattuna.

Turvallinen arki ja arjen hallinta

- 4.- ja 5.-luokkalaisten koulukiusaamiskokemukset ovat kokonaisuudessaan vähentyneet 0,1 prosenttiyksikköä vuoden 2019 tasosta. Poikien osalta kiusaamista koetaan 0,9 prosenttiyksikköä vähemmän (tyttöjen osalta kuitenkin 0,4 prosenttiyksikköä enemmän). Kiusaaminen on viidenneksi vähäisintä suurten kaupunkien välisessä vertailussa ja vähäisempää kuin maassa keskimäärin.
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17–24-vuotiaita on Lahdessa toiseksi eniten suurten kaupunkien välisessä vertailussa. Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä miehiä on 11,7 % ja naisia 7,5 % vastaavan ikäisestä väestöstä. Kokonaisuudessaan tilanne on kuitenkin hieman parantunut vuoden 2019 tasosta.

Huolen aiheet

KUNTALAISTEN HYVINVOINTI

Mielen hyvinvointi

- Aikuisväestön yksinäisyyden kokemus lisääntyy.
- Lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöt lisääntyvät

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

- 8.- ja 9.-luokkalaisten kokemus omasta terveydentilasta on heikentynyt vuoden 2019 tasosta.

Turvallinen arki ja arjen hallinta

- Kokemukset häiritsevistä seksuaalisesta ehdottelusta tai ehdistelusta yläkoululaisilla ovat hieman yleisempiä kuin maassa keskimäärin. Häirinnän kokemukset ovat lisääntyneet vuodesta 2019 erityisesti tyttöjen osalta + 18,3 prosenttiyksikköä, poikien osalta + 0,2 prosenttiyksikköä.
- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 25–64 -vuotiaita on Lahdessa enemmän kuin maassa keskimäärin ja eniten suurten kaupunkien välisessä vertailussa. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saavien määrä on kasvanut vuodesta 2020 0,1 prosenttiyksiköllä.
- Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuja 0–17-vuotiaita on Lahdessa maan keskiarvoa enemmän. Huostaanottojen ja sijoitusten määrä on pysynyt samana verrattuna vuoteen 2020, mutta lisääntynyt 0,5 prosenttiyksikköä vuoden 2017 tasosta. Suurten kaupunkien välisessä vertailussa huostaanottoja tai kiireellisiä sijoituksia on kolmanneksi eniten, saman verran kuin Tampereella ja Kuopiossa.
- 65 vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitajaksoja on Lahdessa neljänneksi eniten suurten kaupunkien välisessä vertailussa ja sekä naisten että miesten osalta enemmän kuin maassa keskimäärin. Hoitajakset ovat lisääntyneet vuoden 2020 tasosta niin miesten kuin naisten osalta.
- Poliisin tietoon tulleita henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia tuhatta asukasta kohden on enemmän kuin maassa keskimäärin. Suurten kaupunkien välisessä vertailussa rikoksia on viidenneksi vähiten. Rikoksia tuhatta asukasta kohti on 0,4 enemmän kuin vuonna 2020.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

- 4. ja 5. luokkalaisten harrastaminen on vähäisempää kuin maassa keskimäärin, poikien osalta vähäisintä ja tyttöjen osalta toiseksi vähäisintä suurten kaupunkien välisessä vertailussa. Harrastamisaktiivisuus on laskenut vuodesta 2019 poikien osalta 6,2 ja tyttöjen osalta 5,5 prosenttiyksikköä.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Toteutettu Lahden kaikilla peruskouluilla tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoitusta lukuvuoden 2022–2023 aikana osana opetussuunnitelman mukaista opetusta. Lisäksi yläkouluissa ehkäistään yksinäisyyttä toteuttamalla kerran kuussa luokanvalvojan tunti. Tällä tuetaan opetusryhmän ryhmäyttämistä ja nuorten kiinnittymistä osaksi opetusryhmää.
- Päivitetty kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaiset suunnitelmat kaikissa perusopetuksen kouluissa keväällä 2022. Itsearviointi: Kiusaamisen vastaiset toimintatavat ovat hyvin käytössä (8,3).
- Senioriväestön (yli 65-vuotiaiden) digilukutaidon ja yhteisöllisen oppimisen edistämisen projekti on toiminut Lahdessa vuodesta 2018. Toteutettu osallistujille kohdennettu palautekysely toiminnan hyödyllisyydestä keväällä 2022. Paljon tai erittäin paljon hyötyä kokoneiden osuus oli Lahden keskustassa 92,8 % ja Nastolan kaupunginosassa 90,5 %.
- Vuonna 2022 ”digikinkerit” järjestettiin 144 kertaa, osallistumiskertoja yhteensä 6 214, uusia osallistujia 303. Linkkisivuiستuntoja oli 34 248 ja digitukiklinikalla kävijöitä oli 615.
- Mukkulan alueen ikäihmisten parissa toimivat yhdistykset kutsuttiin yhteiseen tapaamiseen tavoitteena parantaa yhdistysten yhteistoimintaa, yhdistää resursseja ja mahdollistaa yhä enenevästi Mukkulan ikäihmisten yhteisöllistä toimintaa ja vähentää yksinäisyyttä. Yhteistyössä yhdistysten, seurakunnan ja kirjaston kanssa järjestetään yhteinen tapahtuma vanhustenviikolla ”Senioritreffit”.
- Nuorisopalveluiden palvelupäällikkö osallistuu Walkers-kahvilan ohjausryhmän toimintaan. Ennaltaehkäisevän jalkautuvan päihdetyön ja Nuortentila Triplan henkilökunta tekevät säännöllisesti yhteistyötä Walkers -toimijoiden kanssa.
- Yhteisökrpänen on Lahden kaupungin ja Lahden diakonialaitoksen yhteinen, elokuussa 2020 käynnistynyt asukasosallisuus- ja yhteisöhanke, jonka toiminta laajeni vuonna 2022 Kärpäsen kaupunginosasta Liipolaan. Hanke lisää asukkaiden hyvinvointia ja vähentää yksinäisyyttä yhteisöllisyyden keinoin.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Wellamo-opistossa on toteutettu vapaan sivistystyön opetusta, aikuisten ja lasten taiteen perusopetusta, aktivoivaa toimintaa, koulujen kerhotoimintaa ja digineuvontaa alueellisten rajoitusten puitteissa. Annettu digiohjausta kuntalaisille 60 tilaisuudessa. Järjestetty digiklinikoita kahdeksan kunnan alueella.
- Tarjottu digitukea Monitoimikeskus Takataskussa sekä yksilöohjauksena (ajanvarauksella pulmakulma-palvelu toteutunut 8/22 saakka) että ryhmämuotoisena koulutuksena. Takataskussa on yleisöpäät, jonka käyttöön saa tarvittaessa apua henkilökunnalta.
- Palvelutori tarjoaa laitteet digipalveluiden käyttöön ja samalla on tarjolla ohjausta digipalveluiden käytössä sekä yleistä digiopastusta monien eri toimijoiden kautta.
- Mukkulan Nuorisotilalla maahanmuuttajaperheille suunnattua toimintaa on n. 1 krt / kk. Maahanmuuttaja nuorille suljettu (8 nuorta) ryhmätoiminta oli kokeilussa keväällä 2022.
- Lahden nuorisopalvelut järjestää avointa- ja harrastuskerho toimintaa nuorisotiloilla ja kouluilla. Nuorisopalveluiden avoimessa toiminnassa sekä nuorisotilojen kerhotoiminnassa ja alueellisessa nuorisotyössä on 31.12.2022 mennessä ollut 2 225 toimintakertaa, 6 223 toimintatuntia ja osallistujia on ollut yhteensä 43 557.
- Kellarikahvila on kohtaamispaikka 16–29 -vuotiaille nuorille torstai-iltaisin vaihtuvien teemojen kautta.
- Kumppanuuspöydät järjestivät vuoden 2022 aikana 19 eri asukastilaisuutta, joissa osallistujia yhteensä noin 4 500 henkilöä. Muita asukastilaisuuksia kaupungissa järjestettiin 54 (kävijöitä 1 393).
- Lahdessa järjestettiin vuonna 2022 40 Erätauko-dialogia. Osallistujia 756, joista lapsia 539. Uutena toimintamallina otettiin käyttöön skidialogit.
- Osallistuva budjetointi säännöllisenä toimintamallina. Osallistuvassa budjetoinnissa jätettiin asukasideoita v. 2020: 713 kpl; v. 2021: 950 kpl.
- Kumppanuuspöydät järjestivät 11 Kerro Pois! -tilaisuutta ja kahdeksan muuta asukastilaisuutta / -tapahtumaa (osallistujamäärät n. 30–2 000 / tilaisuus, yhteensä n. 4 500 osallistujaa)
- Osallistumismahdollisuudet on kuvattu kaupungin verkkosivulla Osallistu ja vaikuta- Lahti.
- Harrastelahti.fi -sivusto uudistunut vuonna 2022.
- Harrastamisen Lahden mallin hankkeessa 2022–2023 toimintaa on 25 koulussa. Yläkouluissa toimii 8 kokoaikaista harrastustoiminnan ohjaajaa, alakouluissa toimintaa toteuttaa seurakunta ja järjestöt, yhteistyökumppaneita yhteensä 15 toteuttamassa toimintaa. Toimintaa suunniteltu kevään 2022 harrastustoiveiden kyselyn tuloksien pohjalta.
- Toteutettu kaikille 7.-luokkalaisille henkilökohtainen harrastusohjaus syksyllä 2022.
- Työllisyyspalveluiden yhteistyö Harjun terveyden kanssa. Uusittu lähetekäytäntö, joka edistää työllisyyspalveluiden asiakkaan oikea-aikaista palveluiden saantia sekä luo kattavamman kuvan asiakkaan tilanteesta.
- Aloitettu työkyvyn arviointimallin kehittäminen.
- Perustettu alkupalvelut-tiimi, joka vastaa työllisyyden kuntakokeilun uusien asiakkaiden palvelusta. Alkupalvelussa käynnistyy tehokas asiakaspalveluprosessi, joka edistää asiakkaan nopeaa työllistymistä tai palveluohjausta.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Luotu asuinalueiden Eriytymismittari, joka otetaan käyttöön kaupunkisuunnittelussa.
- Vastattu lasten ja nuorten lisääntyneeseen ilkivalta- ja häiriökäyttäytymiseen perustamalla monialainen katusovitteluverkosto, jota koordinoi poliisi. Elokuussa järjestettiin katusovittelukoulutus, johon osallistui 9 työntekijää. Yhteistyön rajapinnoista on sovittu sovittelutoimiston ja poliisin ennalta estävän toiminnan kanssa. Katusovittelu käynnistyy syksyn aikana. Sovitteluihin kuuluu seurantajakso, jolla varmistetaan sopimuksen toteutuminen ja turvataan osapuolille tarvittava palveluohjaus.
- Työllisyyden kuntakokeilua on toteutettu suunnitelman mukaisesti. Lainsäädännön uudistaminen 1.5.2022 (ns. Uusi asiakaspalvelumalli) on vauhdittanut kasvokkaisten tapaamisten osuutta ja työnhakuvelvollisuus on aktivoitunut asiakkaita työnhakuun.
  - Työllisyysaste on noussut kaikissa asiakasryhmissä.
- Laadittu Lahden peruskouluille seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyn ja siihen puuttumisen suunnitelma sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Oppilaita on osallistettu skidialogilla suunnitelman laadintaan.
- Lahden varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyn ja siihen puuttumisen kaupunkitasoisia käytäntöjä on kuvattu elokuussa voimaan tulleessa kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa ja sitä tarkennetaan yksikkökohtaisissa suunnitelmissa.
- Lahden varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tehdään yhteinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma.
- Päivitetty kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaiset suunnitelmat kaikissa perusopetuksen kouluissa keväällä 2022.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Päivitetty terveellisiin elintapoihin kannustavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen www-sivut. Sivujen kautta viestitään ajankohtaisista hyte-teemoista asukkaille.
- Toteutettu liikuntaneuvontaa ja ohjattua liikuntaa. Liikuntaneuvonnan palveluketju: yksilöllinen liikuntaneuvonta toteutuu PH-Hyvinvointiyhtymän sisällä (liikuntaneuvoja ostettu PH-liikunnalta - ja urheilulta vuodelle 2022). Liikuntaneuvonnan asiakaskäyntejä / -kontakteja vuonna 2022 642 kpl. Uusia asiakkaita 175.
- Päivitetty päihteiden käyttöön puuttumisen toimintamallit lukiokoulutuksessa ja perusopetuksen kouluissa keväällä 2022.
- Homebasen ja Lahden kaupungin kokemusasiantuntija on tehnyt yhteistyötä erityisesti jalkautuvan ehkäisevän päihdetyön työparin kanssa. Hän on ollut mukana jalkautumassa, kouluilla ja Triplassa pienryhmissä sekä Salpauksessa kohtaamassa nuoria. Kokemusasiantuntija on osallistunut moniin verkostoihin ja esiintynyt seminaareissa.
- Toteutettu vanhempainillat keväällä 2022 teamsin kautta (31 osallistujaa) ja syksyllä 2022 ehkäisevän päihdetyön viikolla n. 500 osallistujaa Paavolan kampuksella.
- Aloitettu Pakka -toimintamallin mukainen työ. Perustettu tarjontaryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti.

Orimattila

Lähde: Sotkanet.fi

Asukasluku (1/2023) Väestöennuste 2040 (ennuste 2021): 75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):

15 722 **14 363** **11,5 %**

Koulutustasomittain 2021

309,2 Päijät-Häme **343,4** Koko maa **388,3**

Huoltosuhte, demografinen 2021

72,8 Päijät-Häme **71,7** Koko maa **62,4**

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021

12,9 Päijät-Häme **14,8** Koko maa **13,2**

HYTE-kerroin 2022

57

Orimattila: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		22,5	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	53	48	48
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		18,7	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	58	58	58
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	8,4	9,3	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	38	58	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	2,1	2,1	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	37	41	56
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	7	7	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	40	38	48
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	405,6	326,1	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	58	25	52

Orimattila: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	86	76	76
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	97	68	68
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	11	33	33
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	69	25	25
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	0
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	0	0	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	100	100	0
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	0	0	0
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	0	0	0

Orimattila: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

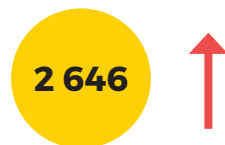
Molemmat sukupuolet

Miehet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

Hengityselinten sairaudet

Huumekuolemat

Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

- Yli 15 % vähemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- 15 % vähemmän - 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- Yli 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

- Yli 15 % parannus
- 15 % parannus - 15 % heikennys
- Yli 15 % heikentyminen

Sijoitus

- HVA:n pienimmät menetykset tässä luokassa
- HVA:n suurimmat menetykset tässä luokassa

Lähde: FCC

Orimattila: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin tavoitteet

- Yhteistyön varmistaminen hyvinvointialueen eri yhdyspintojen kanssa
- Osallisuuden kehittäminen
- Ikääntyneiden asumisen muotojen kehittäminen
- Varhaiskasvatuksen ehkäisevän työn kehittäminen

Ilon aiheet

Hyte-työ:

- Liikuntapaikkoihin panostaminen, esim. Uimahalli ja Areena, Tönnö-Kaitila luontopolku, kattava latu- ja jääverkosto.
- Liikunnanohjaus- ja liikuntaneuvontaresurssin kasvaminen.
- Harrastamisen Suomen mallin paikallisen yhteistyön lisääntyminen.
- Päätäjien kiinnostus ja osallisuus hyvinvointiin liittyvissä toiminnaissa (esimerkiksi koulujen hyvinvointityön ohjausryhmän osallisuus, valiokuntatyö ja jatkuva keskustelu).
- Varhaiskasvatuksen huoltajien asiakastyytyväisyys korkea, mittari 11/2022.
- Kaavoituksen ja kaupunkikehitystyön onnistumiset kuntalaisten palveluiden ja elinympäristön kehittämiseksi.

Huolen aiheet

Kuntalaisten hyvinvointi:

- Perusopetuksessa ja toisella asteella lisääntyneet mielenterveyden ja ahdistuksen oireet, joista lieveilmiönä kaupungilla näkyvä ilkeä ja levottomuus.
- Liikunnallisen elämäntavan inflaatio, josta saadaan signaalia esim. MOVE-testien ja kyselyiden kautta.
- Sähkötupakan lisääntynyt käyttö yhä nuorempien keskuudessa.
- Varhaiskasvatusikäisten lasten lisääntynyt aggressiivinen käyttäytyminen.
- Huoli läheisen päihteidenkäytöstä on kasvanut (päihdetilannekysely 2022).
- Nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden kasvu.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Toteutettu perusopetuksen tunne- ja vuorovaikutustaitojen ohjelman pilottikokeilu edellisluvuvuonna kahdessa koulussa ja v. 2022 aikana kokeilu aloitettiin myös Jokivarren koulussa yhteistyössä alueellisen SKY-hankkeen kanssa. Tavoitteena on laajentaa tunne- ja vuorovaikutustaitojen ohjelma osaksi kaikkien koulujen vuosiluokkien 1–6 lukuvuosittaista hyvinvointityötä lukuvuodesta 2023–2024 lähtien.
- Toteutettu suunnitellusti koulujen hyvinvointityön kuukausittaiset teemat vuosikellon mukaisesti.

- Lintulan varhaiskasvatusyksikkö osallistui Yhdessä Mielessä -hankkeeseen.
- Perustettu koirapuisto ja kunnostettu leikkipuistoja kohtaamispaikkojen kehittämiseksi.
- Tehty yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa vuosina 2021–2022 opiskeluhoitopalvelujen siirtymiseen liittyen (sivistystoimiala).
- Varmistettu varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö – yhdyspintatapaamiset ja prosessien kertaus syksyllä 2022.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

• Aloitettu aluekumppanuuspöytien toiminta 9/2022. • Resursointi osallisuuskoordinaattoriin, senioriohjaajaan ja ikääntyvien liikuntaan painottuvaan liikunnanohjaajaan – rekrytoinnit toteutetaan vuonna 2023. • Toteutettu harrastamisen Suomen mallin kysely kaikille perusopetusikäisille. Tulosten pohjalta saatiin hyvää informaatiota mielekkäiden ja toivottujen harrastusten järjestämiseksi. Paikalliset resurssit ja mahdollisuudet kuitenkin rajaavat vielä jonkin verran toiveiden toteuttamista. • Lisätty ja kehitetty kohtaamispaikkoja – Nuokku muutti uusiin tiloihin 4/2022 ja osallistujamäärissä tapahtui selvä lisäys. Nuorisokahvilan suunnittelutyö käynnistyi. Pikkunuokun käynnistymisessä on otettu askelia eteenpäin. Tiivis yhteistyö toteutui yhdistysten ja seurojen välillä. • Aloitettu lapsiparlamentin perustamisen suunnittelu vuoden 2022 lopulla.	• Edistetty varhaiskasvatuksessa lasten ja huoltajien osallisuutta, joka on keskeistä toiminnan suunnittelussa, pedagogisessa dokumentoinnissa sekä kodin ja varhaiskasvatuspaikan välisessä yhteistyössä. • Palkattu varhaiskasvatuksen sosionomi 2022–2023 valtion eritysavustuksella tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin – sosionomi työskenteli Myllylän päiväkodissa syksyllä 2022. • Järjestetty nuorten työpajan ”sana vapaa” iltapäivät, joissa ideoitiin ja kehitettiin toimintaa – käynnistettiin esim. Kalliojärven rantakahvila. • Laajennettiin nuorten työpajan ohjausryhmää nuorten edustuksella – nuorten edustaja on nostanut esiin kehittämiskohteita ja näkemyksiä toiminnasta ja sen vaikuttavuudesta. • Osallistettu ja kuultu asukkaita kaavoituksessa esim. tuulivoimarakentamisessa ja radanylityspaikassa Ravitiellä.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

• Syksyllä aloitettu koulujen henkilöstön turvallisuuskoulutus ja toimintatapojen yhdenmukaistaminen kaupunkitasoisesti. Koulutus jatkuu keväällä 2023. • Laadittu perusopetukseen kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemisen toimenpideohjelma. Ohjelman käyttöönotto ja kehittäminen toteutetaan vuonna 2023. • Järjestetty koulutusta nuorisopalvelujen henkilökunnalle turvallisuuteen ja ennaltaehkäisyyn liittyvistä toimenpiteistä ja oheistuksista. Turvallisuusnäkökulmat otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. • Varhaiskasvatuksessa on koulutettu ja otettu käyttöön ehkäisevän työn metodeja, kuten Väkivallaton lapsuus, tunne- ja turvataitoja lapsille – koulutus, mielenterveyden tuen työkalupakki esihenkilöille – koulutus, sosiaalisten taitojen ohjaus ja tunnetaitokasvatus hyödyntäen PIKI-materiaalia, sekä ristiriitatilanteiden ratkaiseminen hyödyntäen Miniversoa. - Tunnetaitomateriaalia ja Miniverso- metodia on hyödynnetty yhdessä toimimisen, tasa-arvoisen toimintakulttuurin, sosiaalisten taitojen oppimisessa ja vahvistamisessa. Sosiaalisia taitoja tukevan toimintakulttuurin arviointi ja kehittäminen toteutetaan lapsiryhmän tiimin pedagogisessa suunnitelmassa.	• Laadittu kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmat varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. • Päiväkotien henkilökuntaa perehdytettiin lapsen fyysisen rajaamisen ohjeistukseen ja toteuttamiseen syksyllä 2022. • Toteutettu suunnitellusti Digipedagogiikan kehittämishankkeet (Innovatiiviset oppimisympäristöt perhepäivähoidossa sekä Uudet lukutaidot- hanke päiväkodeissa) - järjestetty digivanhempainilta syksyllä 2022. • Hyödynnetty nopeusnäyttöjä liikenneturvallisuustyön edistämiseksi ja tuloksiin reagoitiin. Parannettiin jalankulkuväylien turvallisuutta esim. Viljamaantien ja Niittytien varteen tehtiin jalankulku- ja pyöräilyväylä ja Veteraanitien jalankulku- ja pyöräilyväylän jatkaminen sekä valaistuksen rakentaminen. • Tehty asunto-ohjelma, jossa otettiin huomioon ikääntyvän väestön tarpeet.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

• Päihteettömään elämään tähtäävää sisältöä on osana oppiaineita perusopetuksessa. Järjestetty 5–9.-luokan oppilaille suunnattuja ehkäisevän työn toimintoja. • Kohdattu nuoria aktiivisesti jalkautuvassa toiminnassa. Tapahtumaillat ja toiminnot huomioidaan niihin ajankohtiin, jolloin nuorten päihteidenkäyttö on näyttänyt lisääntyneen (esim. koulujen loppuminen, loma-ajat). • Jaettu Raitis Joulu- kampanjan tiedote varhaiskasvatuksen huoltajille. • Lisätty liikuntaryhmiä ja toteutettu omaehtoisen liikkumisen kampanjoita.	• Liikuntaneuvonnan yhdyspintatyön varmistaminen Päijät-Hämeen Liikunnan ja Urheilun johdolla hyvinvointialueen kanssa. • Uusi uimahalli valmistui ja kuntosali käyttöönotettiin. Uimahallin kävijämäärä lähes kaksinkertaistui vanhan uimahallin kävijämäärään verrattuna. • Nuorten ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnitelma on käytössä nuorten työpajalla ja sitä päivitetään vuosittain.

Padasjoki

Lähde: Sotkanet.fi

Asukasluku (1/2023)

2 751

Väestöennuste 2040 (ennuste 2021):

2 256

75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):

19,3 %

Koulutustasomittain 2021

266,3

Päijät-Häme

343,4

Koko maa

388,3

Huoltosuhte, demografinen 2021

105,6

Päijät-Häme

71,7

Koko maa

62,4

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021

18,0

Päijät-Häme

14,8

Koko maa

13,2

HYTE-kerroin 2022

55

Padasjoki: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		24,4	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	69	32	32
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		18,9	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	73	55	55
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	5,1	8,9	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	44	73	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	0,9	1	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	51	45	53
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	10,4	9,1	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	30	49	88
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	401,4	314,5	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	37	42	53

Padasjoki: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä		100	100
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit		100	100
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus		100	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa		100	100
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	0	0	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen			100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	100	0
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	100	100	0
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	0	0	0
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	0	0	0
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	0	0
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	0	0
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	0	0	0

Padasjoki: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

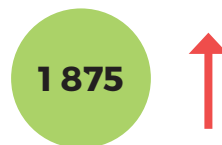
Molemmat sukupuolet

Miehet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

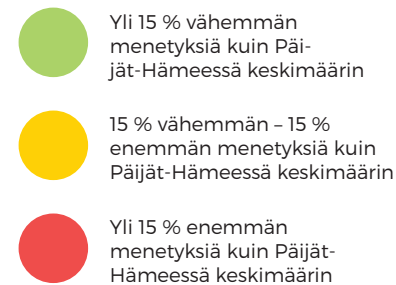
Hengityselinten sairaudet

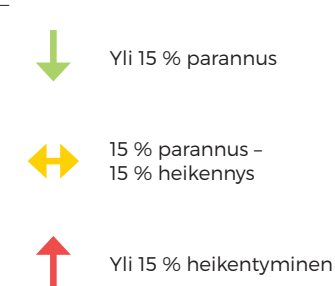
Huumeakuolemat

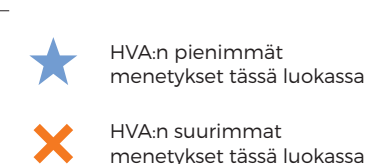
Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

Sijoitus

Lähde: FCC

Padasjoki: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin painopisteet

- Monipuoliset ja hyvin hoidetut liikuntapaikat
- Tasavertaiset harrastusmahdollisuudet oman kunnan sisällä lapsille ja nuorille
- Kaikenikäisten ehkäisevän työn kehittäminen

Ilon aiheet

Hyte-työ:

- Ikääntyneiden asumiskyselyn toteuttaminen hyvällä vastausprosentilla.
- Avoin varhaiskasvatus.
- Kotona hoidettavien lasten perheiden tavoittaminen.

Huolen aiheet

Hyte-työ:

- Ikääntyneiden asumiseen ja palveluasumiseen liittyvät asiat.

Kuntalaisten hyvinvointi:

- Liian vähän liikkuvat lapset.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Järjestetään matalan kynnyksen palvelut eri ikäisille kuntalaisille "yhden luukun taktiikalla". Sovittu kunnan johtoryhmässä, että pienessä organisaatiossa luovutaan "poislähtämisen kulttuurista" kuntalaista palveltaessa.
- Korostettu lasten, nuorten ja perheiden kohtaamisen tärkeyttä varhaiskasvatuksen ja koulujen henkilökunnalle eri tilaisuuksissa vuoden aikana.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Toiminnan suunnitteluun otettu mukaan kuntalaiset - toteutettiin ikääntyneiden asumiskysely ja osallistuttiin JOPA-hankkeeseen (ikäntyneiden yhteisöllisen asumisen kehittäminen).
- Toteutettu lapsivaikutusten arviointi eskarilaisten siirtymisestä koulun yhteyteen.
- Nuorisovaltuuston toiminta oli aktiivista.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Päivitetty liikuntapaikkojen ja puistojen turvallisuussuunnitelmat.
- Aloitettu avoin varhaiskasvatus- toiminta on, tavoitteena joustavat varhaiskasvatuspalvelut, iltapäivä- ja aamuparkkitoiminta.
- Kutsuttu kotihoidossa olevien lasten perheet kaksi kertaa yhteiselle aamupalalle keskustelun/toiveiden/kuulumisten merkeissä.
- Tehdään aktiivisesti paikkakunnan liikenneturvallisuustyötä.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Padasjoki on mukana Ruokakunta -hankkeessa – panostettu tarjottavaan ruokaan varhaiskasvatuksessa ja kouluilla.
- Liikunta- ja ravitsemusneuvonnan jalkautuminen – tarjottu matalan kynnyksen liikunta- ja ravitsemusneuvontaa kaikenikäisille kuntalaisille.
- Järjestetty kouluilla aktiivisesti välkätoimintaa eri teemoilla.

Sysmä

Lähde: Sotkanet.fi

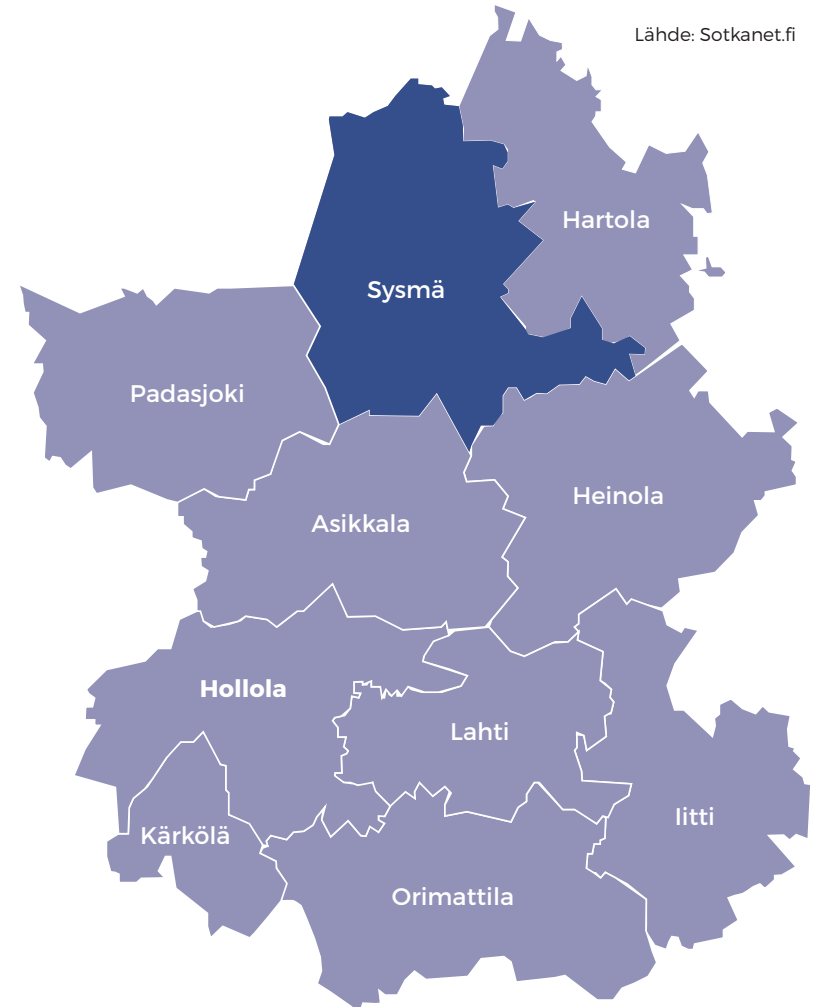
Asukasluku (1/2023) Väestöennuste 2040 (ennuste 2021): 75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (2021):
3 509 **2 732** **22,5 %**

Koulutustasomittain 2021 Päijät-Häme Koko maa
269,1 **343,4** **388,3**

Huoltosuhte, demografinen 2021 Päijät-Häme Koko maa
110,2 **71,7** **62,4**

Kunnan yleinen pientuloisuusaste 2021 Päijät-Häme Koko maa
17,9 **14,8** **13,2**

HYTE-kerroin 2022 **53**

Sysmä: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulos-indikaattorit mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä

	2020	2021	2022
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		20,8	
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	53	45	45
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista		32	
Ylipaino, % 8. ja 9.-luokan oppilaista, skaalattu HYTE-indikaattori	26	59	59
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	10	6,4	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	46	37	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	1,8	3,9	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	63	69	0
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä	12,1	11,3	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, skaalattu HYTE-indikaattori	43	22	73
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	347	354,9	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä, skaalattu HYTE-indikaattori	56	40	43

Sysmä: HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

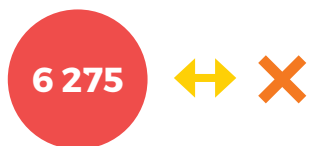
Prosessi-indikaattorit kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Peruskoulut	2020	2021	2022
Koulussa noudatetaan VRN:n kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä			
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit			
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus			
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa			
Liikunta			
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	0	0	100
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	0	0	0
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	100	100	100
Kuntajohto			
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	0	100	100
Kunnan tarkistuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvoinnin- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	0	0
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100
Kulttuuri			
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä -TEA, pistemäärä	0	0	0

Sysmä: PYLL-indeksi

Kaikki vältettävissä olevat ennenaikaiset menetykset (PYLL-indeksi)

Molemmat sukupuolet

Miehet

Naiset

Pahanlaatuiset kasvaimet

Kuljetustapaturmat

Sepelvaltimotauti

Itsemurhat

Aivoverisuonten sairaudet

Alkoholikuolemat

Hengityselinten sairaudet

Huumekuolemat

Nykytila verrattuna hyvinvointialueeseen

- Yli 15 % vähemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- 15 % vähemmän - 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin
- Yli 15 % enemmän menetyksiä kuin Päijät-Hämeessä keskimäärin

Nykytila verrattuna samaan kuntaan 10 vuotta aikaisemmin

- Yli 15 % parannus
- 15 % parannus - 15 % heikennys
- Yli 15 % heikentyminen

Sijoitus

- HVA:n pienimmät menetykset tässä luokassa
- HVA:n suurimmat menetykset tässä luokassa

Lähde: FCC

Sysmä: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Kunnan keskeiset hyvinvoinnin painopisteet ja tavoitteet

Mielen hyvinvointia

- Edistetään Sysmässä luonto- ja liikuntamahdollisuuksia
- Mielen hyvinvointiin on saatavilla asiantuntevaa ammattiapua aina tarvittaessa

Osallisuus ja yhteisöllisyys

- Kuntalaiset voivat osallistua ja vaikuttaa kuntaa koskevaan päätöksentekoon
- Yhteisöllisyyttä tuetaan yhdistysten, yritysten, vapaa-ajan asukkaiden ja kuntalaisten yhteistoimintana

Arjen turvallisuus

- Ketään ei kiusata
- Liikkuminen on turvallista

Päihteettömyyttä ja terveellisiä elintapoja edistetään sysmälaisten arjessa

Ilon aiheet

Hyte-työ:

- Liikuntapaikkojen hoitoon ja kunnossapitoon resurssointi sekä uusien liikuntapaikkojen valmistuminen ja suunnittelu.
- Uuden koulurakennuksen valmistuminen ja käyttöönotto elokuussa ja sen tuomat mahdollisuudet toteuttaa kokonaiskasvatuksellista konseptia. Saman katon alla siirrytään sujuvasti varhaiskasvatuksesta perusopetukseen, josta halutessaan voi jatkaa tuttuun ja turvalliseen lukioon.
- Hartolan ja Sysmän yhteiset hankkeet
  - Hartola ja Sysmä liikkeelle -hanke, joka hoitaa mm. kuntien liikuntaneuvonnan ja järjestää ohjattua liikuntaa eri ikäisille sekä erityisryhmille
  - Koulunuorisotyötä Hartolaan ja Sysmään -hanke, joka mahdollisti yhteisen koulunuorisotyöntekijän palkkaamisen.
- Aktiivinen yhdistystoiminta ja toimiva paikallinen yhdistysyhteistyö.
- Eläkeläisille, nuorille ja erityisryhmille maksuttomia uimahalli-, kuntosali- ja liikuntasalivuoroja.

Huolen aiheet

Kuntalaisten hyvinvointi:

- Lapsiperheköyhyys, lasten ja nuorten eriarvoistuminen.
- Päihdetilannekyselyn vastauksissa esiin nousseet huolenaiheet; päihtyneenä autoilu, ikäihmisten alkoholin käyttö ja mielenterveys- ja päihdepalvelujen vaikea saatavuus.

Hyte-työ:

- Palveluiden karkaaminen liian kauas niiden käyttäjistä, pelko lähipalveluiden loppumisesta.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Rakennettu nuotiopaikka lähivirkistysalueiden kehittämisavustuksella Ohrasaareen, ehostettu saunamökkiä, uusittu laiturit ja pystytetty opasteita sekä parannettu frisbeegolfrataa.
- Elämyspolun valmistuminen.
- Vellamon retkipyöräilyreitit toteutuminen; noin 70 km:n rengasreitti Sysmän ja Hartolan kuntien alueella.
- BikePolku (maastopyöräilyreitti) valmistui Päijätsaloon kesällä.
- Uuden koulun ympäristöön rakentuvan liikuntapuiston suunnittelu on meneillään.
- Sysmän Suvisoitto, Kirjakyläpäivät, Kamarikuoro, Kuurina teatteri, Itä-Hämeen kansalaisopisto, Villa Sarkian, Sysmän Kino, kirjasto ja kymmenet yhdistykset ruokkivat sysmälaisten kulttuurin nälkää. Kuntalaiset ja vapaa-ajanasukkaat ovat sekä kulttuurin kokijoita että tekijöitä.
- Psykiatrisen sairaanhoitajan, psykologin ja psykiatrin sekä kriisiryhmän palvelut ovat saatavilla lähipalveluna.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Yhteistyö järjestöjen ja yhdistysten kanssa on toimivaa – kunta antaa maksutta tiloja yhdistysten käyttöön, liikuntasalivuorot ovat maksuttomia alle 18-vuotiaiden ohjatuille ryhmille. Kunnan myöntämät toiminta-avustukset yhdistyksille.
- Järjestetty kaikille järjestöille tarkoitettuja yhdistysiltoja 1-2 kertaa vuodessa.
- Järjestetty seurafoorumi -tapaamisia yhteistyössä PHLU:n kanssa.
- Kouluissa on käytössä Harrastamisen Suomen malli -toiminta.
- Järjestetty kirjastossa avoimia kuntalaisfoorumeita eri teemoilla, ensimmäinen oli Sysmän vapaa-ajan asukkaat ry:n järjestämänä, aiheena rakentaminen ja kaavoitus.
- Järjestetty Joulupolku -tapahtuma – järjestelyissä mukana noin 30 paikallista yhdistystä, järjestöä ja toimijaa, kävijöitä oli useita satoja.
- Järjestetty harrastusmessut syyskuussa, jossa mukana oli toistakymmentä järjestöä esittelemässä omaa toimintaansa. Tapahtuman organisoivat Pete-Sysmä -työryhmä.
- Tärkeitä yhteistyötahoja ja "viestinviejiä" sekä palautteen antajia ovat vanhus- ja vammaisneuvosto, nuorisovaltuusto, oppilaskunnat sekä tietenkin kuntalaiset.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Esteettömyyden edistämiseksi liikenneturvallisuustyöryhmän toimesta tehdään esteettömyyselitystä taajama-alueella.
- Suunniteltu uuden koulun saattoliikennealue toimivaksi yhdessä poliisin ja Liikenneturvan kanssa.
- Kunta kustantaa ja jakaa kenkien liukuesteet yli 65-vuotiaille.
- Ylläpidetään liikuntapaikkoja – huomioidaan turvallisuus, helppokäyttöisyys ja saavutettavuus. Palkattiin liikuntapaikkojen hoitaja.
- Koulukiusaamiseen kiinnitetään edelleen jatkuvaa huomiota; KiVa -koulutoiminta, opiskelijahuoltotyöryhmä, kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja, koulunuorisotyöntekijä, koulu on mukana useissa eri hankkeissa, mm. Yhteispeli ja SKY -hankkeet.
- Toteutettu koulussa poliisin oppitunnit 6.-9.-luokkalaisille kiusaamisesta ja ilkeistä sekä rikosoikeudellisesta vastuusta.
- Toteutettu kuraattorin ja terveydenhoitajan pitämät turvataitotunnit koululla esi- ja alkuopetuksessa.
- Sysmän varhaiskasvatuksessa on käytössä PIKI-toimintamalli kaikille ikäryhmille (tunnistetaan ja ennaltaehkäistään kiusaamista).

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Kiinnitetty huomioita elintapoihin ja annettu ohjausta äitiys- ja lastenneuvolassa, varhaiskasvatuksessa sekä myöhemmin koulussa ja kouluterveydenhuollossa.
- Edistetty päihteettömyyttä ja terveellisiä elämäntapoja sysmälaisten arjessa mm. erilaisilla tempauksilla mm. Tipaton toukokuu ja Selvin päin kesään.
- Ikäänntyvien päihteiden käyttö otetaan puheeksi.
- Toteutettu koulutukset liittyen nuorten päihde- ja nikotiinituotteiden käyttöön nuorille ja huoltajille sekä työntekijöille, yhteistyötä tehty EHYT ry:n kanssa.
- Suunnattu urheiluseurojen harrastustuki vähävaraisille perheille, harrastamisen Suomen malli -toiminta.
- Toteutettu liikuntaneuvontaa Hartola ja Sysmä liikkeelle -hankkeessa, jatkuu myös vuonna 2023.

Toimialakortit

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut

Akuutti24
Operatiivinen
Medisiininen
Diagnostiset palvelut
Lääkehuolto
Avosairaanhoito
Suun terveydenhuolto

Turvaa päijäthämäläisten potilaiden tarpeet niin kiireisessä hoidossa kuin kiireettömien tai pitkäaikaisten sairauksien tutkimuksessa ja hoidossa.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa sekä sairauksien ennaltaehkäisy ovat yhä tärkeämpi osa toimialan toimintatapaa.

Henkilötyövuodet

1 931,6

Toimintakulut (€)

331 892 742

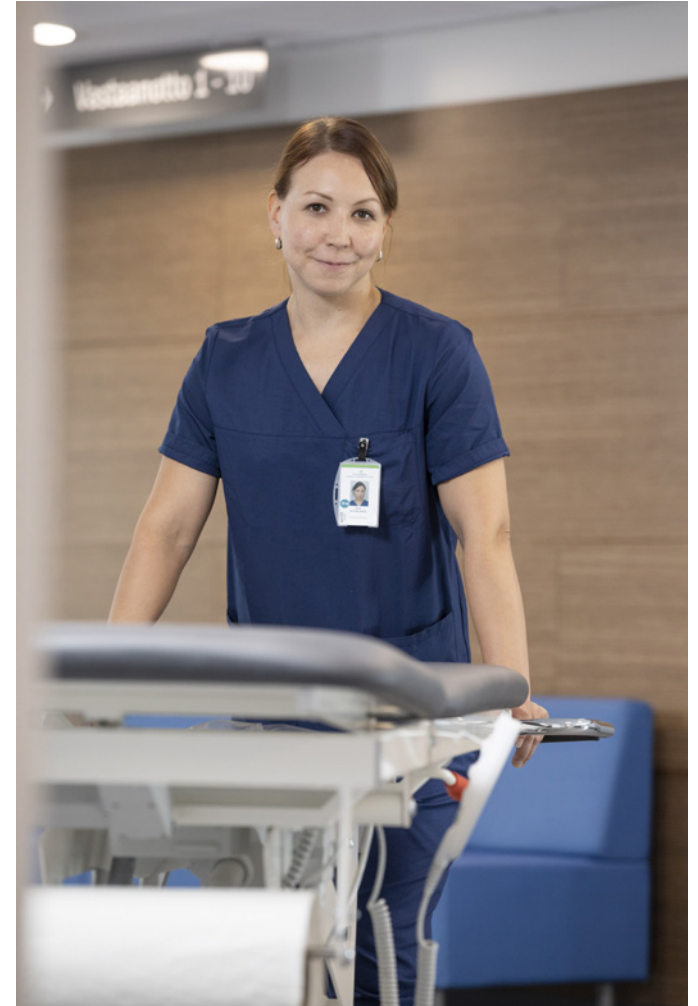
Lähde: Toimiala

Käynnit	Avosairaanhoito	649 869	Erikoissairaanhoito	291 519
	Suun terveydenhuolto	170 646	Akuutti24	99 285

Seulonnat	Suolistosyöpä, osallistuneet	79,9 %, 11 708 henkilöä *
	Kohdunkaulasyöpä, osallistuneet (sis. Myrskylä ja Pukkila, pl. Sysmä)	72 %, 7176 henkilöä
	Rintasyöpä, osallistuneet	83 %, 11 769 henkilöä

* tilanne 3/2023. Seulontavuosi 2022 on vielä kesken, päättyy maaliskuun 2023 lopussa.

Rokotukset	Koronarokotukset	123 659 kpl
	Influenssarokotukset	32 340 kpl

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Ilon aiheet	Huolen aiheet
<ul style="list-style-type: none"> • Panostettu ja kehitetty asiakasosallisuutta. • Moniammatillinen tiimityöskentely lisääntynyt Hollolan sote-keskuksessa. • Osteoporoosiprosessi, tekonivelprosessi saatu käyttöön suunterveydessä – moniammatillisesti kehitetty. • Audit-C:n käyttöönotto suunterveydessä. • Maksuttoman ehkäisyn ja seksuaaliterveyden edistämisen toimintamalli.	<ul style="list-style-type: none"> • Resurssipula. • Rokotuskattavuuden seuranta ja raportointi. • Ryhmäohjaukset keskeytyivät korona aikana, miten saadaan käynnistettyä uudelleen?

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

- Terapianavigaattorin käyttö Päijät-Soten alueella. Asiakas saa itse konkreettisen mittarin mielenterveyteen liittyvissä asioissa ja se toimii hoidon tarpeen arvion tukena ja oikeantasaisen hoidon valitsemisessa.
- Lisätty sosiaaliohjaajaresurssia moniammatilliseen tiimiin Tulsote-hankerahalla Hollolan sote-keskuksessa. Tällöin asiakkaat/potilaat saavat avun avosairaanhoidon hoidon tarpeen arvioinnin jälkeen mm. sosiaalsiin ongelmiin ja kysymyksiin.
- Hollolassa otettiin käyttöön 11/22 kiirevastaanotto, jonka yhteydessä palvelutoimisto on myös käytettävissä.
- Elämänlaatua ruuasta -hankkeessa kehitetään myönteistä ruokasuhdetta vahvistavaa ruokaan liittyvää toimintaa työelämän ulkopuolella oleviin palveluihin.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

- Asiakasosallisuuden kehittäminen.
- Käytössä on toimiva asiakaspalautejärjestelmä palautteen antamiseen.
- Pitkäaikaistyöttömien tarkastuksia on toteutettu Hollolan sotekeskuksessa.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Kiinnitetty huomioita lasten kokemaan väkivaltaan ja käyty läpi suun terveydenhuollon ammattilaisten kanssa lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Orimattilan ja Hollolan sote-keskuksissa on käytössä virtuaalihammashoitaja, joka antaa vinkkejä omahoidon toteuttamiseksi.
- Toteutettu somepostauksia suun ja hampaiston omahoidosta.
- Tavattu omahoitajia ja senioreja heidän kokoontumisissaan, aiheena suun omahoito.
- Hollolassa liikuntaneuvoja on mukana avosairaanhoidon toiminnassa osana moniammatillista toimintaa. Liikuntaneuvoja ohjaa asiakkaita terveissä elintavoissa.
- Asiantuntijasairaanhoitajien toiminta - hoitajat toteuttavat terveysneuvontaa kunkin teeman/asiantuntijuuden osalta.
- Sysmä (Terveystalo): Moniammatilliset tiimit päihdesairauksia sairastavien asiakkaiden / potilaiden kohdalla. Kuntoutustyöryhmän moniammatillinen tiimimalli ylilääkärin vetämänä x 1 kk.
- Sysmä (Terveystalo): Hyvinvointia kuntalaisille – toteutettu infot vaihtuvine teemoin.
- Avosairaanhoidon diabeteshoitajien vastaanotto toiminta tukee hoidon jatkuvuutta sekä terveyden tunnetta kyseiselle asiakasryhmälle.
- Toteutetaan ravitsemusneuvontaa asiantuntijasairaanhoitajan toimesta poliklinikoilla.
- Järjestetty kuntalaisille teams:n kautta ennaltaehkäiseviä tapaamisia ravinnon, liikunnan, suunterveydenhuollon, mielen hyvinvoinnin näkökulmasta.
- Sähköisen terveystarkastuksen käyttöönotto odottaville perheille ja 3. luokan oppilaiden perheille suunterveydenhuollossa.
- Audit - C on käytössä erikoissairaanhoidon poliklinikoilla ja suun terveydenhuollossa sekä avosairaanhoidon hoidontarpeen arvioinnissa.

Muut hyte-toimet

Muut hyte-toimet	
<ul style="list-style-type: none"> • Suolistosyöpäseulonnat on aloitettu vuonna 2022 – seulontoihin kutsuttiin 60–68-vuotiaat. • Kaatumisten ehkäisymallin edistäminen keskussairaalassa. • Kehitetty lasten ja nuorten, koululaisten suun terveystarkastusten toteutumisen seurantaa. • Lääkehoidonarvioinnit, farmaseutin vastaanotto ja lääkehoitoon liittyvä kouluttaminen sekä lääkitysturvallisuus auditoinnit on toteutettu osastofarmasian lääkeshoidon laadukkaan toteutumisen edistämiseksi. • Lääkitysturvallisuuskoordinaattorin toimen alkaminen.	<ul style="list-style-type: none"> • Osallistuminen keskeisten kansansairauksien ehkäisyyn kehittämällä suun terveydenhuollossa ammattilaisten osaamista terveysvalmennuksessa. • Ravitsemusyksiköllä on menossa useita projekteja. • Sysmä (Terveystalo): Lisätty päihdetietoutta koululaisille (valtakunnallisen tason huumekuolemiin liittyen) toteuttamalla ennaltaehkäisevä luento. • Sysmä: Terveystalon Hyvän hoidon mallien kautta jalkautettu työtapa, jossa jokaisessa tapaamisessa kysytään tupakointi ja päihteidenkäyttö ja DM 2 tyyppin riskiselvitys, entisen polkuhankkeen käytännön mukaisesti. • Maksuttoman ehkäisyn ja seksuaaliterveyden edistämisen toimintamalli on valmisteltu ja varmistettu seksuaalineuvonnan toteutuminen kaikkien sote-keskusten alueilla.

Ikääntyneiden palvelut ja kuntoutus

Asiakasohjaus
Kotiin vietävät palvelut
Asumispalvelut
Geriatrinen osaamiskeskus
Kuntoutus
Suun terveydenhuolto

Ikääntyneiden palvelujen ja kuntoutuksen toimiala vastaa ikääntyneiden asiakasohjauksesta, kotiin vietävistä palveluista, asumispalveluista, kuntoutuksen avo- ja sairaalapalveluista sekä geriatrisen osaamiskeskuksen palveluista, joihin kuuluvat perustason sairaalapalvelut ja geriatrian palvelut.

Henkilötyövuodet

2 067,6

Toimintakulut (€)

228 688 728

Lähde: Toimiala

Käynnit

2 319 101*

Hoito- ja asumispäivät

739 347*

Ikääntyneiden neuvonta

22 000 asiakaskontaktia

Ikääntyneiden asiakasohjaus

11 000 palvelutarpeen arviointia

Ikääntyneiden huoli-ilmoitukset

2260 kpl

*sis. oma tuotanto ja ostopalvelut

Yksinäisyyden kokemus

22% asiakasohjauksen ja kotiin vietävien palveluiden asiakkaista.
13 % asumispalveluiden asiakkaista.

*RAI-arviointi 1.4.-31.12. 2022

Ikääntyneiden palvelut ja kuntoutus: vuoden 2022 hyte-toiminta

Ilon aiheet	Huolen aiheet
<p>Yleisesti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korona ajasta huolimatta koko toimialalla on tehty paljon hyte-työtä. • Kansainvälinen i-RAI-arviointijärjestelmä on otettu käyttöön kaikissa yksiköissä Ikäkunnossa, sosiaalipalveluissa vammaisten asumispalveluyksiköissä sekä yksityisillä palveluntuottajilla. - Audit-C ja tupakointikysymykset nousevat myös RAI-arvioinnissa esiin, ne tehdään kaikille. - RAI-arviointiin sisältyvät myös lyhyt FRAT-kaatumisvaaran arviointi sekä laaja FRAP-kaatumisvaaran arviointi. <p>Kuntoutus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pitkäjänteistä verkostotyötä tehdään kuntien kanssa terveysliikunnan edistämiseksi. <p>Kotiin vietävät palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Palkattu kotihoitoon ergonomiavalmentaja tukemaan, ohjaamaan ja neuvomaan henkilöstöä työergonomiassa asiakaskäynneillä. • Henkilöstön käyttöön otettu exoskeleton laitteita (=ulkoisen tukiranka). Laite auttaa henkilöstön tules-vaivojen vähentämisessä ja kuormituksen vähentämisessä. • KOHTI-hankkeessa on kehitetty konenäköratkaisua ravitsemuksen laadun ja määrän seurantaan. • Lisätty käveleviä ja pyöräileviä kotihoitoalueita. Sähköpyöräpilotti toteutettiin kesällä 2022 viidessä yksikössä - pilotti oli onnistunut ja sitä jatketaan vuonna 2023. <p>Geriatrien osaamiskeskus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geriatrien kokonaisarvion kehittäminen - muistisairaiden parempi hoito ja toimintakyvyn tukeminen. <p>Asumispalvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arvi-kuntoutustoimintaa on lisätty merkittävästi: 16 paikasta 32:een. • Henkilöstön mitoitustilain käytäntöön vieminen: asiakkaat saavat enemmän, laadukkaampaa ja parempaa palvelua, enemmän hyvinvointia edistävää toimintaa. • Asiakkaiden osallisuutta ja osallistamista tehostettiin kaikissa yksiköissä, on mm. järjestetty säännöllisesti asukaskokouksia. • Kaikille työntekijöille toteutettiin ergonomiavalmennusta sekä asiakkaan kohtaamiseen liittyvää ohjausta ja keskustelua.	<p>Yleisesti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korona-ajan jälkeen osa asiakkaista on jäänyt koteihinsa, mikä heikentää heidän terveyttään ja toimintakykyään laaja-alaisesti. Sosiaaliset kontaktit ovat vähentyneet ja myös mielen hyvinvointi usein heikentynyt. • Ikäihmisten yksinäisyys. • Sote-ammattilaisten saatavuusongelmat. <p>Kuntoutus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyön puute Harjun terveyden kanssa, mikä hankaloittaa kehittämistä. Miten monituottajamallissa pystytään huolehtimaan verkostoyhteistyöstä? • Yleinen palvelutarpeen kasvu. • Lasten liikkumattomuus ja syrjäytyminen. <p>Kotiin vietävät palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön kuormittuneisuus - työmäärän jatkuva lisääntyminen. <p>Palveluasuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön jaksaminen ja vaihtuvuus. • Palveluasumisen yksiköissä paikkoja oli kiinni merkittävä määrä korona-aikaan - saivatko kaikki tarvitsijat palveluita ajallaan? • Yksityisissä palvelutaloissa on myös kova henkilöstöpula ja paikkoja, jopa kokonainen yksikkö on siksi suljettu. <p>Asiakasohjaus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Huoli-ilmoitusten määrä on noussut merkittävästi. • Arviointikäynneillä tavataan entistä huonompikuntoisia, jotka ovat jo kohtalaisen runsaan avun tarpeessa. • Omaishoitajien väsyminen: lomapaikkoja on suljettu, joten on entistä vaikeampaa saada omaishoidettava lomapaikalle.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

• Asiakasohjauksen palvelutarpeen arviointiin on tehty uusi osittaisarviointi, jossa yksinäisyys ja turvattomuus tulevat esille. • Asiakas osallistuu aina oman asiakassuunnitelmansa tekemiseen palvelutarpeen arvioinnissa. • Muistiseula-työkalu: Yhteistyössä sote-keskusten kanssa muistioireiden mahdollisimman varhainen tunnistaminen ja hoitoon ohjaus sekä tärkeimpien erotusdiagnostisten asioiden tunnistaminen ja hoitoon ohjaus myös niissä. • Asiakaspäällikön tekemä työ monipalveluasiakkaiden kanssa auttaa potilasta/asiakasta oman elämän hallinnassa. • Yhteisöllisen asumisen konseptoinnissa asiakkaan osallisuuden korostaminen: asiakas nähdään toimijana – ei kohteena. • Vaikeasti muistisairaiden kohtaamisen osaamista on vahvistettu TunTeva (validaatio) -menetelmällä asumispalveluissa. • Omahoitaja huolehtii muun hoitotiimin kanssa asukkaan yksilöllisyyden, itsemääräämisoikeuden ja viihtyvyyden toteutumisesta sekä hoitosuunnitelman toteutuksesta. • Hoitosuunnitelmat tehdään RAI-arvioinnin pohjalta palveluasumisen yksiköissä, huomioidaan yksilöllisyys.	• Omaiset otetaan mukaan asukkaan hoitoon ja kannustetaan muutenkin olemaan asukkaan elämässä mukana. Omaiset osallistuvat palveluasumisessa hoitosuunnitelmien tekemiseen yhteistyössä henkilökunnan kanssa. • Palveluasumisen yksiköissä on toteutettu asiakaskokouksia. Asukkaat keskustelevat erilaisista palvelutalossa elämiseen liittyvistä asioista, esim. mitä haluavat tehdä, ruoan laatu, mieltä painavat asiat jne. • RAI-arvioinnin yhteydessä otetaan esille mielenterveyteen liittyvät kysymykset ja niistä keskustelu ja tarvittaessa ohjataan erilaisten palvelujen piiriin. • Palliatiivisen hoidon osastolla ja palliatiivisessa kotisairaalassa omaisen tukeminen tai ohjaaminen tuen piiriin läheisen kuoleman jälkeen auttaa häntä palaamaan arkeen. • Kohtaamiset etulinjan asiakasohjauksen ohjaus- ja neuvontatilanteissa. • Vapaaehtoisten toiminta palliatiivisen hoidon osastolla – ovat läsnä ja antavat keskusteluapua. • Seurakunnat/sairaalapastori toimivat osana verkostoa hoitojaksolla.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

• Kotihoidon asiakaspalvelu-palautekysely on toteutettu aiempaa isommalla otannalla (10 yksikköä ja 142 vastausta. 2021 vastauksia 12). Kysely toteutettiin haastatteleamalla, näin jokainen halukas sai/pystyi vastaamaan. • Ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa kaikissa yksiköissä on otettu käyttöön Sävelsirku-palvelu, jossa asukkaat voivat itse osallistua erilaisiin ryhmätoimintoihin ja aktiviteetteihin. • Asiakasraatitoimintaa on toteutettu geriatrisessa osaamiskeskuksessa. • Kerro palvelustasi -kysely on toteutettu asumispalveluissa. • Tehostettu asiakaskysely on toteutettu kuntoutuksessa. • Kotihoidon (oma tuotanto) KOHTI-hankkeessa on pidetty asiakas- ja omaisiltoja, joissa kotihoidon asiakkaille on esitelty ja he ovat päässeet kokeilemaan erilaisia teknologisia laitteita. Illat olivat suosittuja ja niistä saatiin hyvää palautetta. Asiakkaat kokeilivat esim. 3d laseja, kuvapuhelinta ja etämittausrakennelaitteita. • Potilas on tullut kuulluksi, kun yksilöllisyyttä on vahvistettu hoitoprosessissa.	• Asiakkaan valinnanvapautta on painotettu palveluiden kilpailutuksessa. • Etsivän vanhustyön projektin valmistelu on käynnistynyt. • Lasten ja nuorten kuntoutuksessa on panostettu mielenterveysosaamiseen, jotta asia ymmärretään ja voidaan huomioida. • Kotikuntoutukseen on rakennettu yhteistyöverkostoja asiakkaiden ohjaamiseksi erilaisiin yhteisöllisiin toimintoihin ja järjestöjen ryhmiin. • Päihderiippuvaisen potilaan hoitoprosessi on laadittu. • Yhteisöllisen asumisen konseptointi on tehty – konseptin mukaisesti yhteisöllinen asuminen suunnataan turvattomille, yksinäisyyttä kokeville iäkkäille.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

- Kotihoidon asiakkaiden kotien turvallisuuspuutteisiin on puututtu neuvottelemalla asiakkaan ja omaisten kanssa muutostarpeista. Muutostarpeissa on ohjattu ja neuvottu ja tarvittaessa apuvälineohjausta on saanut kotikuntoutuksen kautta.
- Omavalvontakäynnit on toteutettu yksiköihin.
- HaiPro-ilmoituksia on seurattu.
- Yhteisöllisen asumisen konseptointi on valmistunut JOPA-hankkeen aikana – Joustavan palvelun asumismalli.
- Asumisen kehittämisen valmistelu on käynnistetty muutosohjelmaan ja uuteen ikääntyneiden järjestämissuunnitelmaan liittyen.
- Lahden kaupungin asumisen kehittämishankkeeseen on osallistuttu.

- Ikinä -toimintamalli on käytössä toimialalla.
- Apuvälinepalvelut toimivat – liikkuminen on sen vuoksi turvallisempaa.
- Asiaksmaksupäätösten alennuksesta on tiedotettu entistä paremmin, alennushakemuksia vuonna 2022 oli yhteensä 186.
- Lähisuhdeväkivalta tunnistetaan ja siihen puututaan hoitojaksolla. Lähisuhdeväkivaltilanteissa yhteistyö turvakodin kanssa on tiivistynyt.
- Kotihoidon asiakkaiden kohdalla puututaan välittömästi sovitulla tavalla, mikäli on aihetta epäillä lähisuhdeturvallisuutta.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

• KotiTV on ollut käytössä koko Päijät-Hämeessä – ohjelmistoon kuuluu ikäihmisille suunnattua liikuntaa sekä muisti- ym. ohjelmaa. • MyNavigon-itsearviointityökalu on ollut tukena ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämässä. • IKINÄ-kaatumisten ehkäisyn sekä terveyden ja toimintakyvyn edistämisen koulutus- ja kehittämistyötä on tehty Ikäkunnon yksiköissä. • Geriatrian poliklinikan toimintamalli sisältää tutkimuksiin perustuvat elintapainterventiot kaikissa asiakas- ja potilaskontakteissa. • Muistisairaiden ja heidän läheistensä ensitietopäivät on päivitetty. Laaja-alainen informaatiokokonaisuus diagnoosin saaneille muistisairaille ja heidän läheisilleen. • KOHTI-hankkeessa on kehitetty 2022 vuoden ajan konenäköratkaisua ravitsemuksen seurantaan. Tarkoitus löytää uudenlainen apu vajaaravitsemuksen ehkäisyyn ja seurantaan sekä hoitamiseen kotihoidon asiakkaille. • Ikääntyneiden ruokasuositukset ovat olleet käytössä hoitojaksolla. • Kuntoutuksen palveluissa tehdään aktiivisesti ohjausta ja neuvontaa niin liikunnan kuin ravitsemuksen osalta. Myös mielenterveysasiat huomioidaan.	• Geriatrian poliklinikan digihoitopolkua on suunniteltu, sisältäen laajasti aivoterveysasiaa. • Lakisääteinen RAI-arviointi tehdään ikääntyneiden palveluissa palvelutarpeen arvioinnissa ja säännöllisessä kotihoidossa ja asumispalveluissa sekä omissa että ostopalveluissa. Vuonna 2022 otettiin hyvinvointialueella käyttöön iRAI-välineet, joissa kaikissa on kysymys tupakoinnista ja Audit-C, myös MNA arvioinnit tehdään säännöllisen palvelun asiakkaille. RAI-ohjelman sisällä on myös erillisraportit esim. IKINÄ-kaatumisen ehkäisyn malliin ja kulttuurikirjaaminen. • Palvelutarpeen arvioinnissa toteutuu yksilöllinen ohjaus mm. terveellisiin elintapoihin ja kaatumisen riskin arviointiin ja ohjaamiseen. • Mikäli kyselyn mukaan kotihoidon asiakkaalla on viitettä päihteiden liiallisesta käytöstä, nostetaan asia hoitosuunnitelmaan. Asiakasta ohjataan käytettävissä olevilla resursseilla, lisäksi asia otetaan puheeksi lääkärin kanssa. Asiakas ohjataan tarvittaessa päihdetyön ammattilaisen avun piiriin. • Audit-C tehdään hoitojaksolla ja poliklinikalla. Alkoholin käytön systemaattinen puheeksiotto tehdään poliklinikan vastaanotoilla.

Muut hyte-toimet

Muut hyte-toimet

- Yhteistyötä on tiivistetty liikuntatoimien kanssa sekä järjestetty yhdessä erilaisia jatkoryhmiä kuntoutuksen jatkoksi. (Aikuiset)
- Kotikuntoutukseen on rakennettu yhteistyöverkostoja asiakkaiden ohjaamiseksi erilaisiin alueen liikuntatoimien ja järjestöjen liikuntaryhmiin.
- Kuntoutuksen kuntosaleja vuokrataan ilta-aikaan järjestöille käyttöön, jolla mahdollistetaan ja monipuolistetaan eri järjestöjen ryhmätoimintaa.
- Eri kuntien ja kaupunkien liikuntatoimien kanssa on pyritty muodostamaan alueelle lasten motokerho-toimintaa.
- Kuntoutuksen ammattilaiset ovat käyneet puhumassa eri foorumeissa (omaishoitajat, järjestöt yms.) kuntoutuspalveluista, kaatumisen ehkäisystä ja apuvälineistä.
- Erilaisissa ikääntyneiden tilaisuuksissa ja vanhusneuvostoissa on käyty kertomassa erityisesti yhteisöllisestä asumisesta ja yleensäkin ikääntyneiden palveluista.
- Kotikuntoutuksen palveluita on markkinoitu vahvasti avosairaanhoidon, jotta asiakkaat ohjautuisivat oikea-aikaisesti palvelun piiriin.
- Arvi-kuntoutustoimintaa on laajennettu 16 paikasta 32:een palvelukeskus Linnunlaulussa.
- Asumispalveluihin on palkattu merkittävästi lisää hoiva-avustajia välillisiin tehtäviin ja lisäksi ammattikoulutettujen hoitajien työpanosta on lisätty (mitoituslaki) tukien ja parantaen asukkaiden saamaa palvelua, hyvinvointia ja henkilöstön työhyvinvointia.
- Kesänuoria on palkattu asumispalveluihin tukitehtäviin asukastyössä. Kotihoidossa (oma tuotanto) on työskennellyt kesällä 2022 kesänuoria jokaisessa toimintayksikössä 2-4 hlö/kesä.
- Lääkityksen kokonaisarviointia on tehty hoitojaksolla (osastofarmaseutit).
- Murtumapotilaita on ohjattu luustoterveyden tutkimuksiin, hoitoon ja kuntoutukseen ja siten pyritty ehkäisemään uudet kaatumiset ja murtumat.
- Potilasturvallisuuskoordinaattorin kanssa on tehty aktiivista yhteistyötä asumispalveluissa, mm. asiakasturvallisuuslähettelästoiminta ja asukasturvallisuusriskien arviointi.
- Suomen kielen valmennusta on järjestetty vieraskielisille hoitajille asumispalveluissa.
- RAI-järjestelmää on käytetty tunnistamisen välineenä esim. yksinäisyyteen asiakasohjauksessa.
- Järjestetty TunteVa- ja MiePä-koulututuksia asukkaiden kohtaamisen ja osaamisen lisäämiseksi.
- Muistipotilaan hoitoprosessia on muutettu nopeuttamaan ja varmistamaan mahdollisimman varhaista diagnoosia geriatrian poliklinikalla.

Työhyvinvointi ja työturvallisuuden edistäminen

- Päijät-Hämeen hyvinvointialueen rooli työnantajana: esim. korvaava työ, varhainen puuttuminen ja perheystävällinen työpaikka. Hyvinvointialue tukee työhyvinvointia: Epassi ja toimiva työterveyshuollon ennaltaehkäisevä rooli.
- Henkilöstön (suuri henkilöstömäärä) ergonomista osaamista ja käytäntöjä (fyysinen, psyykinen) on vahvistettu jatkamalla ergonomiavalmentajan työpanosta asumispalveluissa. Aktiivista yhteistyötä on tehty ergonomiavalmentajan kanssa asumispalveluissa: asukkaan kohtaaminen, turvalliset siirtymiset ja apuvälineet. Toiminta on tukenut henkilöstön työhyvinvointia sekä asukkaiden hyvinvointia.
- Kotihoidon (oma tuotanto) on palkattu vakituinen ergonomiavalmentaja. Valmentaja ohjaa ja neuvoa henkilöstöä työergonomiassa asiakaskäynnillä. Valmentaja tekee kotikäyntejä tules-työntekijän kanssa ja ohjaa työn tekemisessä ergonomisesti. Laskennallisesti jokaisella yksiköllä on valmentajan työpanosta 2 vk/vuosi.
- Geriatrisen poliklinikan henkilökunta on osallistunut aktiivisesti aivotyön ergonomiatyöpajaan.
- Kotihoidon (oma tuotanto) henkilöstön käyttöön on otettu exoskeleton laitteita = ulkoinen tukiranka. Laite auttaa tule-sairauksien vähentämisessä ja kuormituksen vähentämisessä.
- Kotihoidon (oma tuotanto) oli mukana sähköpyöräpilotissa kesällä 2022: 5 sähköpyörää oli pilottikäytössä 5 yksikössä (työvuoron aikaisena liikkumisvälineenä). Kokemusten mukaan leasing pyörien käyttö oli vaivatonta ja toimivaa. Käyttöä lisätään vuodelle 2023, yhteensä 10 kotihoito aluetta ottaa sähköpyöriä käyttöönsä, yhteensä 18 pyörää.
- Kotihoidossa (oma tuotanto) on lisätty käveleviä ja pyöräileviä kotihoitoalueita. Aiemmin ollut käveleviä kotihoitoyksiköitä 3 kpl, 2022 alkaen yksi kotihoiton tiimi lisää käveleviksi ja yksi tiimi pyöräileviksi (molemmat Orimattilan kotihoiton tiimejä). Loppuvuonna 2022 noin 120-130 työntekijää liikkuu työpäivän aikaiset matkat omin voimin.
- Kotihoidossa (oma tuotanto) on järjestetty valmennusta henkilöstölle monikulttuurisesta työyhteisöstä.
- Kotihoidon (oma tuotanto) KOHTI-hankkeessa on kehitetty henkilöstön perehdytystä, otettu käyttöön 3D-lasit ja perehdytysmateriaali jaettu jokaiseen työyksikköön. Lisäksi on lisätty osaamista 3D-pelien avulla, 10 kokonaisuutta. Tässä hankkeessa erityistä on työviihtyvyyden parantaminen nykyteknologialla.

Perhe- ja sosiaalipalvelut

Lapsiperhepalvelut
Työikäisten palvelut ja sosiaalihuollon päivystyspalvelut
Psykososiaaliset palvelut
Vammaispalvelut

Perhe- ja sosiaalipalvelujen toimiala muodostuu lapsiperhepalveluista, työikäisten palveluista ja sosiaalihuollon päivystyspalveluista, psykososiaalisista palveluista sekä vammaispalveluista.

Henkilötyövuodet

1 489,2

Toimintakulut (€)

200 908 461

Lähde: Toimiala

Käynnit

517 245

Asumis- ja hoitopäivät

674 151*

Työikäisten huoli-ilmoitukset

6 204 kpl

Lastensuojeluilmoitukset

6 429 kpl

Lasten ja koululaisten rokotukset

34 293 kpl

Työllisyyspalveluiden asiakasraadit

23 kpl, 103 osallistujaa

*sis. oma tuotanto ja ostopalvelut

Perhe- ja sosiaalipalvelut: Vuoden 2022 hyte-toiminta

Ilon aiheet	Huolen aiheet
<ul style="list-style-type: none"> • Elämänlaatua ruoasta -hankkeeseen osallistuminen. On kehitetty myönteistä ruokasuhdetta vahvistavaa, ruokaan liittyvää toimintaa työelämän ulkopuolella olevien palveluihin. • Osallistava kirjaaminen ja keskustelu kirjattavista asioista. • Lapsiperhepalveluiden kumppanuustyö Lahden ensi- ja turvakodin kanssa avoväkivaltatyössä. • Opiskeluhuollon palvelumalli on kuvattu hyvinvointialuevalmistelussa suhteessa hyte-kärkiin. • Osallisuusteema on ollut vahvana toimintatapana ja kehittämisen kohteena vammaispalveluissa. • Tuetun työn työpaikat vammaisille ovat lisääntyneet – vammaiset ovat työllistyneet ja saavat palkkaa oikeasta työstä. • Kokemusasiantuntijoiden käyttöä ja ryhmätoimintoja on lisätty merkittävästi psykososiaalisissa palveluissa. • Yhteistyö Lahden Sininauha ry:n kanssa Tuulensuoja päiväkeskuksen osalta. • LAPE-yhdyspintatyö ja alueellinen kehittämistyö. • Yhteistyö Helsingin diakonialaitoksen kanssa Tukialus-hankkeessa.	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilökunnan riittävyys ja saatavuus (erityisesti sairaanhoitajat, koulupsykologit ja sosiaalityöntekijät) • Ihmisten näköalattomuus - huono-osaisuuden, osattomuuden ja toivottomuuden siirtyminen sukupolvelta toiselle. • Opiskeluhuoltopalveluissa resurssit menevät yksilötyöhön, yhteisölliseen työhön ei ole työaika. • Työssä olevien jaksaminen huolestuttaa: asiakkaiden ongelmat ovat entistä haastavampia, huoli-ilmoitukset ovat lisääntyneet. • Turha vastakkainasettelu ja negatiivinen uutisointi sote-palveluista saattaa heikentää halukkuutta hakeutua opiskelemaan alalle ja työhön sote-alalle.

Mielen hyvinvointi

Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluksi ja kohdatuksi eri tuen ja avun muodossa

Keskeiset hyte-toimet

• Koulutettu terveydenhoitajia mielenterveyden tukemisen interventioihin. • Toteutettu erilaisia interventioita (esim. IPC ja CoolKids) koulun arkiympäristössä. • Perheiden tilanne otetaan puheeksi. • Valmisteltu varhaista tukea mielenterveyteen ja omaishoidontuen hankeosiota osana RRP-hankevalmistelua. • Kaikki sosiaalityö ja sosiaalialan työ tähtää syrjäytymisen ehkäisyyn ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen – kaikki kohtaamiset asiakastyössä. • Lisätty osallistavaa kirjaamista psykososiaalisen kuntoutuksen kotiin vietävissä palveluissa sekä työikäisten palveluissa.	• Käytössä on systeminen työote – asiakas on mukana oman asiansa käsittelyssä perhesosiaalityön ja lastensuojelun tiimeissä. • Otettu asiakkaita mukaan palveluiden kehittämiseen – työpajojen kehittämispäivissä asiakkaat ovat mukana säännöllisesti. • Kokemusasiantuntijat ovat mukana, kehittämisessä, asiakkaiden/potilaiden kanssa työskentelyssä sekä johtoryhmissä psykososiaalisissa palveluissa. • Toteutetaan psykiatrian palveluita matalalla kynnyksellä perustasolta.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

Keskeiset hyte-toimet

• Kehitetty asiakasraatien toimintaa vammaisten tuetussa asumisessa, päiväaikaisessa toiminnassa ja vaikeavammaisten asumispalveluissa. • Kehitetty digitaalisia palveluja ja asiakkaiden digivalmiuksia hankkeita hyödyntäen – tavoitteena on osallisuuden lisääminen ja palveluiden käytön helpottaminen. • Koottu käsikirjaa vammaispalvelujen palvelutuotannossa tukemaan asiakkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. • Jatkettu panostusta tuetun työn kehittämiseen ja lisäämiseen vammaispalveluissa - saatu lisättyä tuetussa työssä olevien määrää tekemällä yhteistyötä työnantajien suuntaan ja valmentamalla työntekijöitä ja kulkemalla heidän rinnallaan työpäivällä työhön valmentajien toimesta. • Kokemusasiantuntijaa on hyödynnetty psykiatriassa asiakastyössä ammattilaisten työparina. • Kokemusasiantuntija on kerännyt asiakkailta/potilailta palautetta palveluista psykososiaalisissa palveluissa. • Kokemusasiantuntija toiminut ryhmätoiminnoissa apuvetäjänä sekä kotikäynneillä työparina työikäisten sosiaalisessa kuntoutuksessa. • Osallistavaa kirjaamista on lisätty psykososiaalisen kuntoutuksen kotiin vietävissä palveluissa. Kaikille työntekijöille on hankittu läppärireput, jotta on helppo kuljettaa konetta mukana kotikäynneillä.	• Käytössä on verkkoauttaminen ja digitaaliset palvelut (voi tehdä palvelupyynnön 24/7) sekä psykoedukatiiviset videot lapsiperhepalveluissa. • Onks tää normaalia -palvelua (videot, chat) on ostettu. • Sosiaalihuollon ohjaus- ja neuvontapalvelusta voi kysyä apua erilaisiin elämäntilanteisiin ”kysy neuvoa”-lomakkeella verkossa. • Kohtaamispaikkatoimintaa ylläpidetään perhekeskuksissa yhteistyössä järjestöjen ja seurakunnan kanssa. • Osallisuutta on lisätty psykiatriassa; potilas osallistuu omaan hoitoonsa, hän ei ole avun passiivinen vastaanottaja vaan toimija – mm. hyödynnetty Mielenterveystalon omahoito-ohjelmia. • Jälkihuoltonuoren itsenäistymisen opas on laadittu ja julkaistu. • Sosiaalityön ja psykiatristen sairaanhoitajien yhteistyötä kehitetään RRP-hankkeessa. • Koulupoissaolojen ehkäisyn hankkeessa (SKY) – laaditaan yhteistyössä kuntien kanssa malli, miten ehkäistään ja puututaan. Mallin tekeminen aloitettu vuonna 2022, valmistuu vuonna 2023. • Sosiaalityö on ollut mukana kutsunnoissa – tarjotaan ohjausta ja neuvontaa.

Arjen turvallisuus

Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempi

Lähisuhteet ovat turvallisia

Keskeiset hyte-toimet

• Asiakasturvallisuusriskit on huomioitu kaikissa palveluissa riskikartoitusten kautta. • Työntekijöiden mielenterveysosaamista on vahvistettu koulutuksen avulla. • Vammaispalveluissa on käynnistetty turvallisuustyöryhmä, joka pureutuu työturvallisuuden ohella asiakasturvallisuuteen. • Koulujen kiusaamisen vastaisten suunnitelmien päivitys on aloitettu. • Hai-pro-ilmoitusten systemaattinen käsittely toteutuu vammaispalveluissa ja työikäisten palveluissa. • Kotiin vietävät palvelut luovat turvaa työikäisille asiakkaille, kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville asiakkaille erityisesti. • Yhteistyötä Kelan kanssa on tiivistetty – yhteistyötapaamiset, sovittu yhteiset pelisäännöt. • Ennakoivaa talousneuvontaa toteutetaan palvelutorilla kuukausittain. • Kumppanuustyötä tehdään Lahden ensi- ja turvakodin kanssa avoväkivaltatyössä – yhteisesti sovittu malli, miten avoväkivaltatyön piiriin voi hakeutua. Toteutetaan myös asiakkaan tapaamisia yhteistyössä.	• Ensi- ja turvakotien liiton Vauva- ja väkivaltatyötä sote-keskuksiin – hankkeeseen on osallistuttu (yhteyshenkilö + ohjausryhmän jäsen) • Lähisuhdeväkivallan ehkäisyä on tehty kriisipalveluissa, sosiaalipäivystys tai sosiaalipalvelut ohjaavat oikean avun piiriin. • Maahanmuuttopalvelut on ollut mukana radikalisoitumisen ennaltaehkäisyn monialaisessa työryhmässä. • Perheiden kanssa työskentely (perheterapia-perheneuvola-neuvolat-psykiatrian poliklinikat). Perheet on otettu puheeksi jokaisella vastaanottokerralla.

Päihteettömyys ja terveelliset elintavat

Elintavat ovat terveellisiä

Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Keskeiset hyte-toimet

- Asiakkaita on tuettu terveelliseen elämään liittyvissä asioissa psykososiaalisen kuntoutuksen kotiin vietävissä palveluissa ja työikäisten sosiaalisessa kuntoutuksessa. Asiakkaita tuetaan arjessa kaupassa käymisestä ruuan valmistukseen. Lisäksi kannustetaan ja tuetaan heitä ulkoilemaan. Kaikille pyritään löytämään sosiaalinen yhteisö, jossa käydä.
- Elämänlaatua ruuasta- työote on sisältänyt sallivan, kokeilevan ja kannustavan työskentelyn kaikille työikäisten palvelutuotannossa ja myös ostopalveluissa.
- Psykoedukaatiota on tehty ravinnon vaikutuksesta hyvään oloon.
- Audit-C on käytössä vammaispalvelujen asumispalveluissa ja työikäisten palveluissa.

- Päihteet puheeksi jokaisen potilaan kanssa -käytäntö on ollut toiminnassa erikoissairaanhoidossa.
- Päiväkeskus Tuulensuojan kanssa on tehty tiivistä yhteistyötä päihteettömyyden tukemisessa, mm. osallistuttu hankkeen rahoitukseen.
- Päihteiden käyttöön puuttumisen mallit on päivitetty kouluissa.

Muut hyte-toimet

Muut hyte-toimet	
<ul style="list-style-type: none"> • Työntekijöiden työhyvinvointia on edistetty. Esihenkilöitä on koulutettu. Työnantaja on pyrkinyt tukemaan työntekijöiden erilaisia elämäntilanteita joustavasti. • Omavalvontaa on kehitetty. Yhtenäiset prosessit ja lomakkeet otetaan käyttöön koko hyvinvointialueella. • Sote-ohjauksen ja valvonnan kehittäminen käynnistyi yhtymässä, työ jatkuu edelleen. Ohjauksen ja valvonnan avulla asiakkaat saavat parempaa palvelua omissa palveluissa sekä ostopalveluissa. • Erilainen yhdyspintatyö mm. asumispalveluissa, maahanmuuttajien osalta, työllisyys hoidossa. Näissä ollaan tiiviisti mukana kuntien kanssa sekä myös ministeriötasolla. Yhdyspintatyön tavoitteena on minimoida päällekkäisyydet ja tekeminen toisista toimijoista tietämättä – esim. verkostotyön avulla sovitaan, kuka tekee mitään. • Case manager -toiminta monipalveluasiakkaiden tukena. • Kuraattoriresurssia on lisätty merkittävästi vuonna 2022. • Sosiaaliohjaajia ja sairaanhoitajia on saatu lisää RRP-hankkeen kautta, jolloin nuorten aikuisten palvelut tehostuivat työikäisten palveluissa ja lapsiperhepalveluissa. • Hyvinvointialuevalmistelun yhteydessä kuvattiin opiskeluhuollon palvelumalli osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.	<ul style="list-style-type: none"> • Terveystarkastusten toteutumisen seuranta on kehitetty, tavoitteena havaita/löytää tarkastuksen laiminlyöjät. • Sote-keskusten moniammatillinen tiimimalli on ollut käytössä. Sosiaaliohjaajaresurssia on lisätty tiimiin Tulsote-hankerahalla. • Vammaispalveluiden aikuisten asumispalveluyksiköt ovat olleet mukana IKINÄ-kaatumisten ehkäisyn ja toimintakyvyn edistämisen verkostossa. • Kumppanuus kehittämisessä järjestötoimijoiden kanssa, esim. vammaispalvelut ja Jaatinen ry erityislapsiperheiden tuki. • Kumppanuus kehittämisessä asiakkaiden kanssa, esim. kuljetuspalvelujen asiakkaista koostuva seurantaryhmä.

Hyvinvointialueen HYTE-kerroin

Päijät-Hämeen hyvinvointialue: HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Tulosindikaattorit kuvaavat muutosta hyvinvointialueen väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa

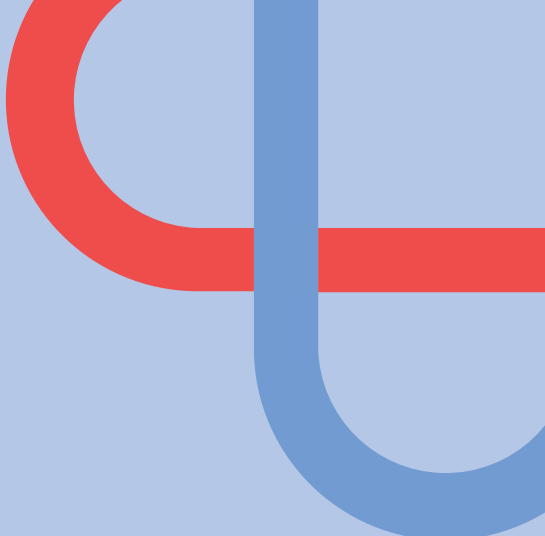
	2020	2021	2022
Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä	0,6	0,7	
Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu hyte-indikaattori			16
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden (tietyt diagnoosit) vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18–34-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	1,4	1,3	
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden (tietyt diagnoosit) vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18–34-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori			42
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä	3,6	3,6	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, skaalattu hyvinvointialueiden HYTE-indikaattori			19
Vammojen ja myrkytysten hoidosta aiheutuvat sairaalahoitajaksot ja / tai sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta	103,8	101,3	
Vammojen ja myrkytysten hoidosta aiheutuvat sairaalahoitajaksot ja / tai sairaalassa hoidetut potilaat, skaalattu HYTE-indikaattori			21
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalveluksessa) olevat 18–24 vuotiaat, % vastaavaikäisistä	23,2		
Ei työssä, koulutuksessa eikä asevelvollisuutta suorittamassa olevat 18–24-vuotiaat, % ikäluokasta, skaalattu HYTE-indikaattori			42

Päijät-Hämeen hyvinvointialue: Hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit

Lähde: Sotkanet.fi

Prosessi-indikaattorit kuvaavat alueen omaa toimintaa väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Terveystarkastukset	2020	2021	2022
Lastenneuvolan 4-vuotiaiden terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen (tietoa ei saada)			
Kouluterveydenhuollon 8.-luokkalaisten terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen (tietoa ei saada)			
Työttömien terveystarkastukset, % työttömistä	3,7	4	
Työttömien toteutuneiden terveystarkastusten osuus, skaalattu HYTE-indikaattori			19
Koulukuraattori ja -psykologiresurssit			
Koulukuraattorin työpanoksen määrä viikossa jaettuna 100 oppilaalla	89	84	84
Koulukuraattorin työpanoksen työmäärän, skaalattu HYTE-indikaattori			51
Koulupsykologin työpanoksen määrä viikossa jaettuna 100 oppilaalla	58	58	58
Koulupsykologin työpanoksen työmäärän, skaalattu HYTE-indikaattori			81
Lasten rokotus			
Lasten tuhkarokko-vihurirokko-sikotauti (MPR) -rokotuskattavuus MPR -rokotteen 1. annoksen kattavuus	91,5	93	92,5
Lasten tuhkarokko-vihurirokko-sikotauti (MPR) -rokotuskattavuus, skaalattu HYTE-indikaattori			84
Alkoholi			
Alkoholinkäytön mini-intervention toteutuminen, kun juomiseen liittyy haitta tai haittariski (tietoa ei saada)			
Alkoholinkäytön mini-intervention toteutuminen, kun juomiseen liittyy haitta tai haittariski, skaalattu HYTE-indikaattori			95
Tyypin 2 diabetes			
Elintapaneuvonnan toteutuminen tyypin 2 diabetesriskissä oleville Käypä hoito -suosituksen mukaisesti (tietoa ei saada)			

OSA 3

Alueellisten suunnitelmien toteutumisen arvioinnit

LIITE 1: Alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman raportti vuodelta 2022

LIITE 2: Ehkäisevän työn toimintakertomus 2022

LIITE 3: Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelman vuosiraportti 2022

LIITE 4: Alueellisen hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden itsearviointi 2022

LIITE 5: Palvelusopimusneuvottelut 2022 – HYTE-liitteen toimenpiteiden toteutumisasiaportti

---

Päijät-Hämeen
hyvinvointialue